

Archeologienota

Leuven, Charles Deberiotstraat 1-3

Deel 1: Verslag van Resultaten

Titel

Archeologienota Leven, Charles Deberiotstaat. Deel 1: Verslag van Resultaten

Auteur

Wendy De Winter en Nandy Dolman

Erkende archeoloog

BAAC Vlaanderen bvba
OE/ERK/Archeoloog/2015/00020

BAAC-Projectnummer

2021-0357

Plaats en datum

Gent, 17 maart 2021

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 1725
ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Inhoud

1	Beschrijvend gedeelte.....	1
1.1	Administratieve gegevens.....	1
1.2	Juridisch kader en onderzoektraject	4
1.3	Aanleiding	4
1.4	Huidige situatie en geplande werken	5
1.4.1	Huidige situatie	5
1.4.2	Gekende verstoringen	6
1.4.3	Geplande werken en bodemingrepen	8
1.5	Randvoorwaarden.....	15
2	Bureauonderzoek	16
2.1	Werkwijze en strategie	16
2.1.1	Onderzoeksdoelstelling	16
2.1.2	Onderzoeksvragen	16
2.1.3	Methoden en technieken.....	16
2.2	Assessment	18
2.2.1	Landschappelijk kader	18
2.2.2	Historisch kader	27
2.2.3	Cartografische bronnen	33
2.2.4	Orthofotografische bronnen	39
2.2.5	Archeologisch kader	40
2.3	Synthese onderzoeksresultaten.....	45
2.3.1	Datering en interpretatie onderzoeksterrein	45
2.3.2	Archeologische verwachting.....	45
2.3.3	Syntheseplan	46
2.4	Besluit.....	47
2.4.1	Potentieel op kennisvermeerdering	47
2.4.2	Afweging noodzaak verder vooronderzoek.....	47
2.4.3	Keuze onderzoeksmethode.....	48
2.4.4	Afbakening onderzoeksterrein	49
3	Samenvatting.....	50
4	Lijsten.....	51
4.1	Figurenlijst.....	51
4.2	Plannenlijst.....	51
4.3	Tabellenlijst	51
5	Bibliografie	52

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

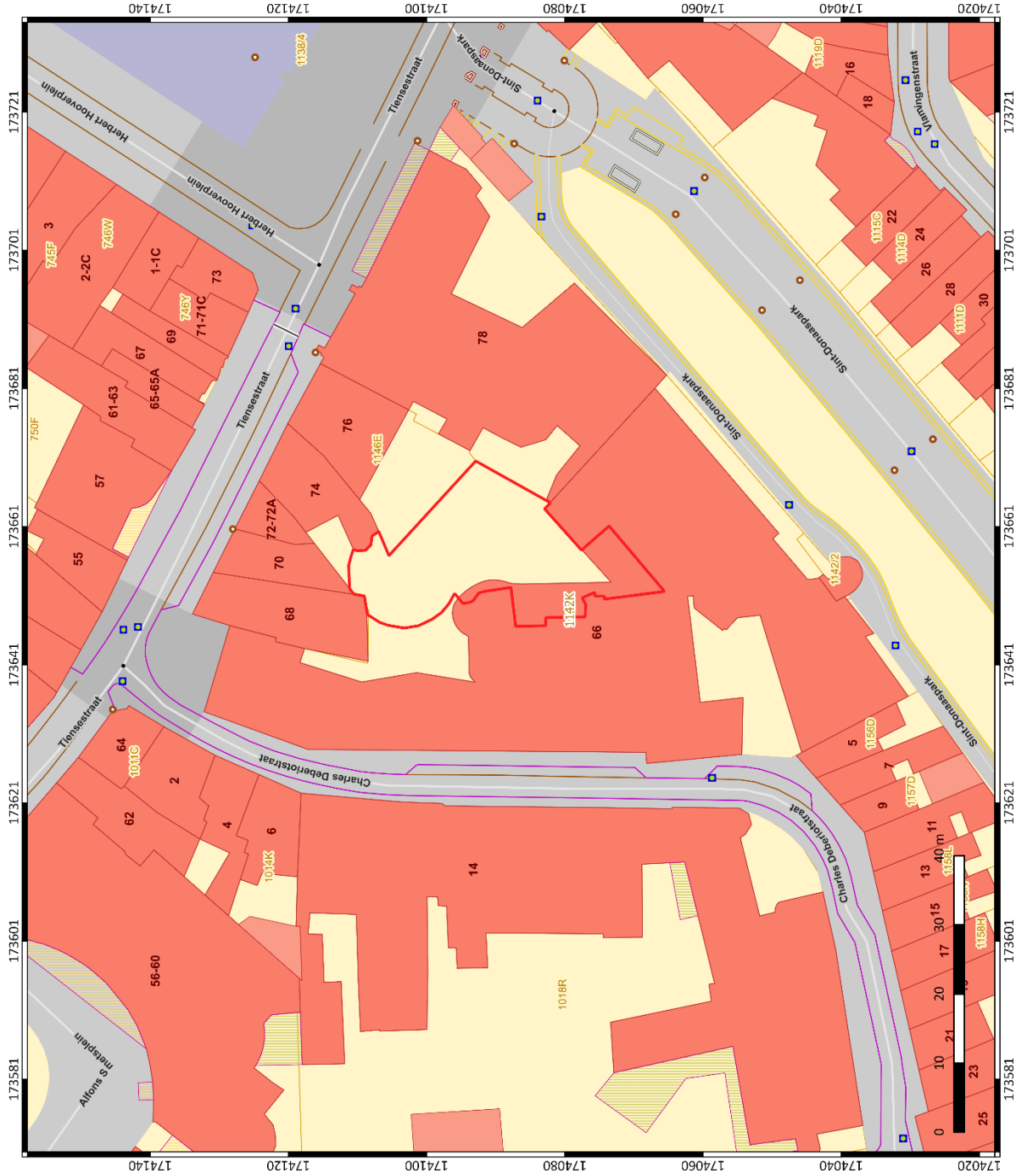
Naam site	Leuven, Charles Deberiotstraat		
Ligging	Charles Deberiotstaat 1-3, Leuven, Vlaams-Brabant		
Kadaster	Leuven, Afdeling 2, Sectie B, Perceel 1142K		
Coördinaten	Noord:	x: 173653,789	y: 174111,231
	Oost:	x: 173670,487	y: 174092,903
	West:	x: 173646,545	y: 174087,118
	Zuid:	x: 173651.601	y: 174065.582
Oppervlakte plangebied	Ca. 575 m ²		
Oppervlakte geplande ingrepen	Ca. 575 m ²		
Kartering gewestplan	Woongebied		
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2021-0357		
Bureauonderzoek	Projectcode	2021B191	
	Erkende archeoloog	BAAC Vlaanderen bvba OE/ERK/Archeoloog/2015/00020	
	Betrokken actoren	Wendy De Winter (archeoloog) Nandy Dolman (archeoloog)	
	Betrokken derden	Nvt	

<p>BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Leuven, Charles Deberiotstraat 1-3</p> <p>Plangebied op topografische kaart</p>	<p>Projectnummer BAAC 2021-0357</p> <p>Projectcode bureauonderzoek 2021B191</p>	<p>Datum: 12-3-2021</p> <p>Schaal: 1:5000</p>	<p>Legende</p> <p> Plangebied</p>	
	<p>0 100 200 300 400 m</p>				

Plan 1: Plangebied op topografische kaart¹ (digitaal; 1:10.000; 12.03.2021)

¹ AGIV 2021e

<p>BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Leuven, Charles Deberiotstraat 1-3</p>
	<p>Plangebied op het GRB</p>
<p>Projectnummer BAAC 2021-0357</p>	<p>Projectcode bureauonderzoek 2021B191</p>
<p>Datum: 12-3-2021 Schaal: 1:500</p>	<p>Legende Plangebied</p>

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)² (digitaal; 1:250; 12.03.2021)

² AGIV 2021b

1.2 Juridisch kader en onderzoektraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving. Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de Code van Goede Praktijk 4.0.

1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een aanvraag bij een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een nieuwbouw gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de aanleg van een ondergrondse fietsenstalling en de heraanleg van de speelplaats) die qua omvang een directe bedreiging kunnen betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Leuven, Charles Deberiotstraat* bedraagt ca. 575 m², de geplande bodemingrepen hebben een oppervlakte van 575 m². Het plangebied valt buiten een beschermde archeologische site, ligt binnen een archeologisch vastgestelde zone en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden

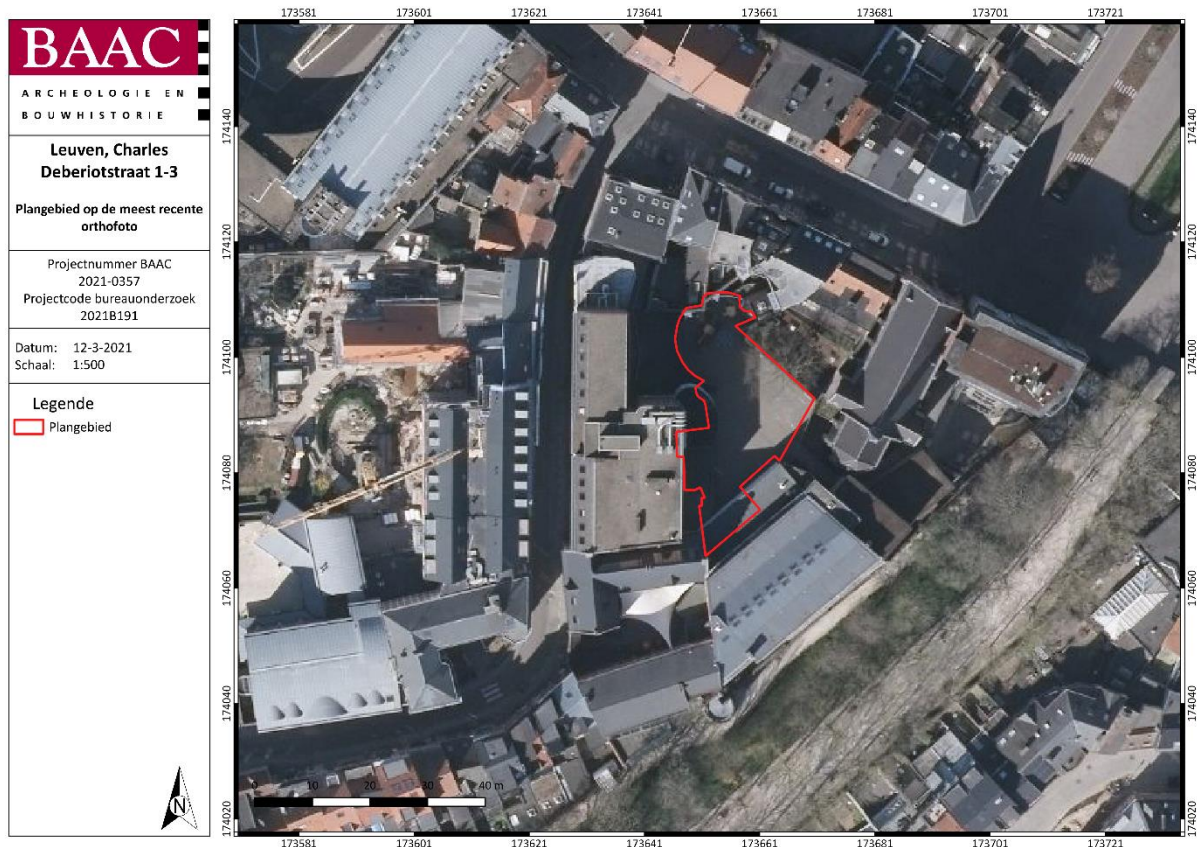
geen archeologie).³ Daarnaast werden voor het plangebied en de directe omgeving geen waarden voor 'beschermde onroerend erfgoed' opgenomen in het Geoportaal.

Aangezien het plangebied in een archeologische zone ligt, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen, waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en de totale oppervlakte van de bodemingreep 100 m² of meer bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze archeologienota, waarvan akte genomen door het agentschap Onroerend Erfgoed, wordt bij de omgevingsvergunningsaanvraag gevoegd.

1.4 Huidige situatie en geplande werken

1.4.1 Huidige situatie

Het plangebied bevindt zich langs de Charles Deberiotstraat te Leuven. Het plangebied is volledig verhard en wordt gebruikt als speelplaats door de Sancta Maria Basisschool. Deze basisschool grenst aan het plangebied in het westen en het zuiden. Ten oosten van het plangebied ligt de Kapel der Conventuelen en aan de noordelijke grens van het plangebied bevindt zich vroeg 20ste-eeuwse bebouwing, gelegen aan de Tienessestraat (Plan 3).

Plan 3: Plangebied op de meest recente orthofoto⁴ (digitaal; 1:1; 12.03.2021)

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2021a.

⁴ AGIV 2021d

1.4.2 Gekende verstoringen

In de noordelijke helft van het onderzoeksgebied is in 2008 een ondergrondse tunnel gebouwd om twee schoolsites met elkaar te verbinden. In functie hiervan werden enorme afgraafwerken uitgevoerd (Figuur 1). De tunnel is ongeveer tussen 3 en 5 m breed en is tot zo'n 2,70 à 2,80 m onder het huidige maaiveld aangelegd. Aansluitend aan beide uiteindes van de tunnel bevinden zich ook een buitenruimte die de volledige noordelijke hoek en een deel van de oostzijde van het plangebied innemen (Figuur 2). De totale omvang van de gehele constructie wordt geschat op zo'n 217 m². Vermoedelijk werden beide buitenruimtes tot op hetzelfde niveau van de tunnel aangelegd. De toekomstige fietsenstalling wordt ook op dit niveau gepland met toegang tot de huidige tunneldoorgang (Figuur 2).

Voorafgaande aan de bouw van de tunnel en buitenruimtes dienden enkele gebouwen uit de jaren '60 afgebroken te worden (Figuur 3). Het betreft hier vermoedelijk bebouwing in het uiterste noorden van het plangebied zoals vrij onherkenbaar te zien is op de orthofoto van 1971 (zie verder, 2.2.4 Orthofotografische bronnen) en ter hoogte van de huidige Kapel der Conventuelen, ten noordoosten van het plangebied. Het is verder niet bekend of deze bebouwing onderkelderd was. Bij de afbraak van de gebouwen zijn slecht enkele funderingsresten aangetroffen. De precieze verstoring van deze bebouwing is niet gekend, maar er wordt verwacht dat deze binnen de contouren van de verstoring van de tunnel en buitenruimtes ligt.⁵

Er kan geconcludeerd worden dat de noordelijke helft van het plangebied reeds zwaar verstoord is. Daarbij is de het volledige onderzoeksgebied momenteel verhard in functie van de huidige speelplaats. Deze verharding heeft vermoedelijk slechts een beperkte impact op het bodemarchief, hoogstens tot zo'n 30 cm diep. Op Plan 4 worden een overzicht van de gekende verstoringen gevisualiseerd. Respectievelijk is er een zone van zo'n 217 m² met zware verstoring (rood) en een zone van zo'n 358 m² met minimale verstoring (oranje) aangeduid.

Figuur 1: Afgravingen in functie van de aanleg van de tunnel en aanpalende buitenruimte in 2008.

⁵ Informatie aangeleverd door initiatiefnemer.

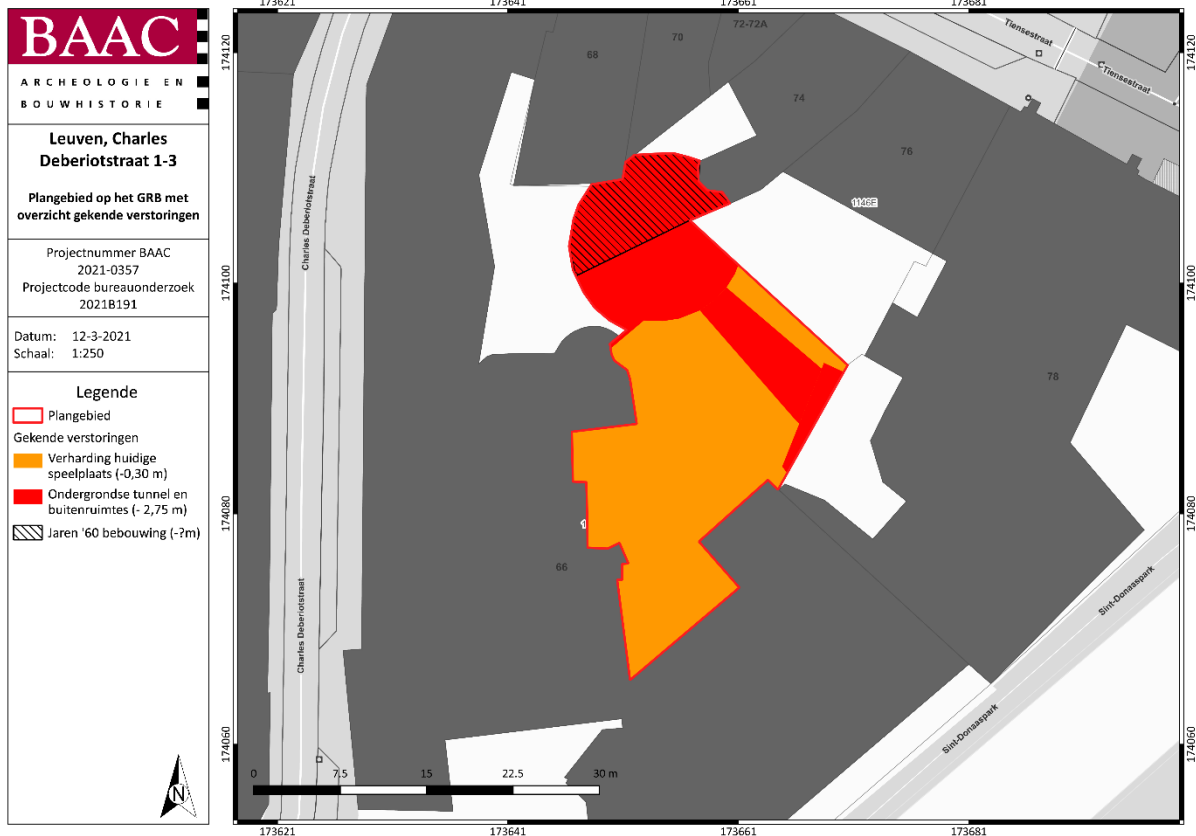
Figuur 2: Huidige toestand tunnel en buitenruimtes. Het noorden is rechts gelegen. De toegang tot de geplande fietsenstalling wordt voorzien ter hoogte van de rode pijl⁶

Figuur 3: Bebouwing binnen het plangebied voor de sloop in 2008⁷

⁶ Foto's aangeleverd door initiatiefnemer

⁷ Foto's aangeleverd door initiatiefnemer

Plan 4: Plangebied op het GRB met overzicht van de gekende verstoringen (digitaal; 1:1; 12.03.2021).

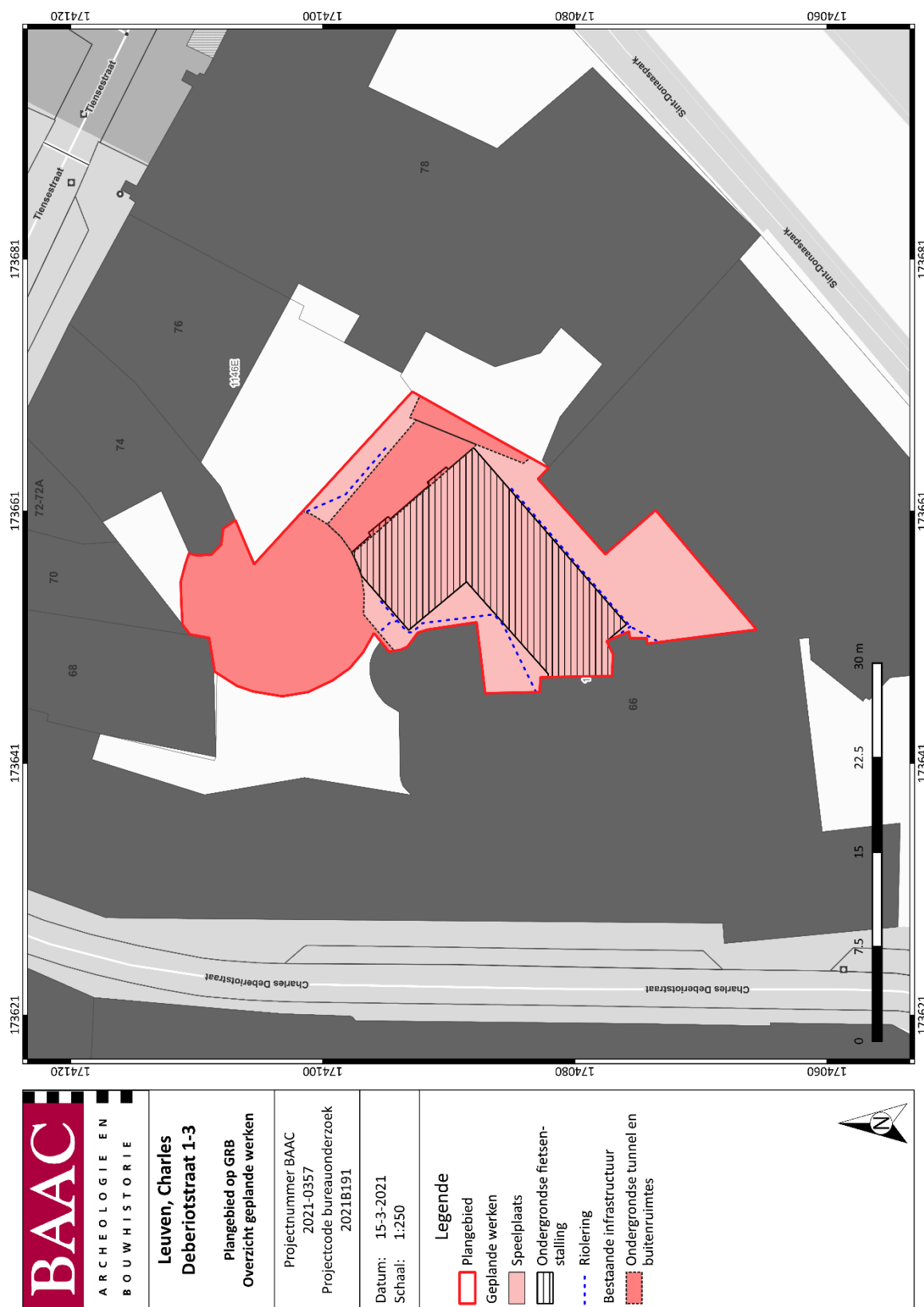
1.4.3 Geplande werken en bodemingrepen

Algemeen

De opdrachtgever plant op het terrein een ondergrondse fietsstalling en de heraanleg van de speelplaats. Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden mogelijk vernietigd. De aard en omvang van de ingrepen worden hieronder beschreven.

Op het terrein zal na het verwijderen van de huidige verharding een nieuwe speelplaats worden aangelegd. Deze nieuwe speelplaats zal uit twee verschillende materialen bestaan, polybeton en tartan. Dit zal een oppervlakte hebben van ca. 575 m² (Plan 5, Figuur 5 en Figuur 6).

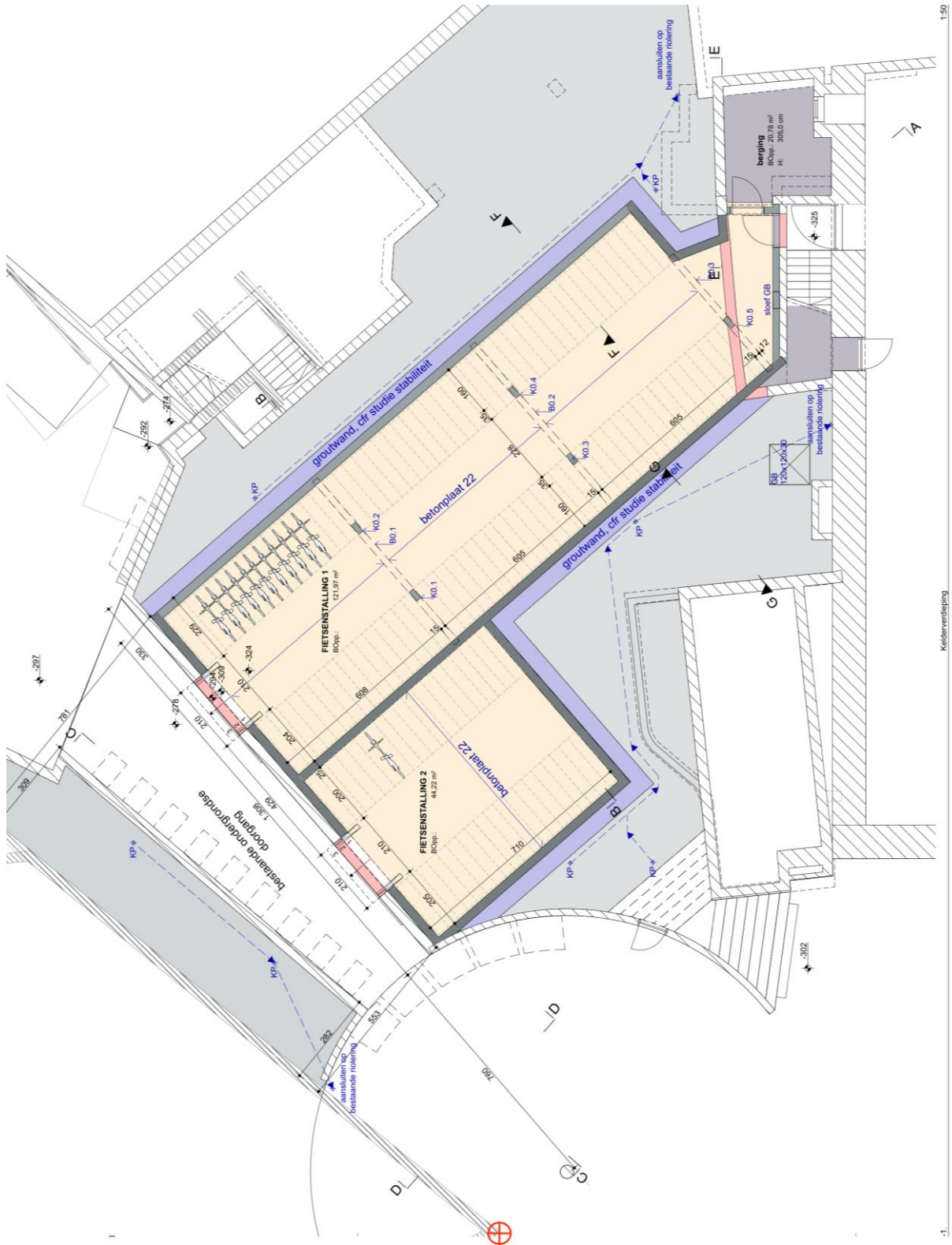
Onder deze speelplaats zal er een ondergrondse fietsstalling worden gebouwd. Er worden wanden van 40 cm breed geplaatst waarbinnen de uitgraving van de fietsstalling zal gebeuren. De fietsstalling zal een oppervlakte hebben van ca. 188 m² en zo'n 3,50 m diep te komen liggen (Plan 5, Figuur 4 en Figuur 8). De toegang tot de fietsstalling wordt voorzien in de bestaande tunnel onder de speelplaats. Aan weerszijden van de fietsstalling wordt nieuwe riolering voorzien tot op een diepte van 0,60 m onder het huidige maaiveld.

Plan 5: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting van de fietsenstalling en speelplaats⁸ op orthofoto⁹(digitaal; 1:1; 17.02.2021)

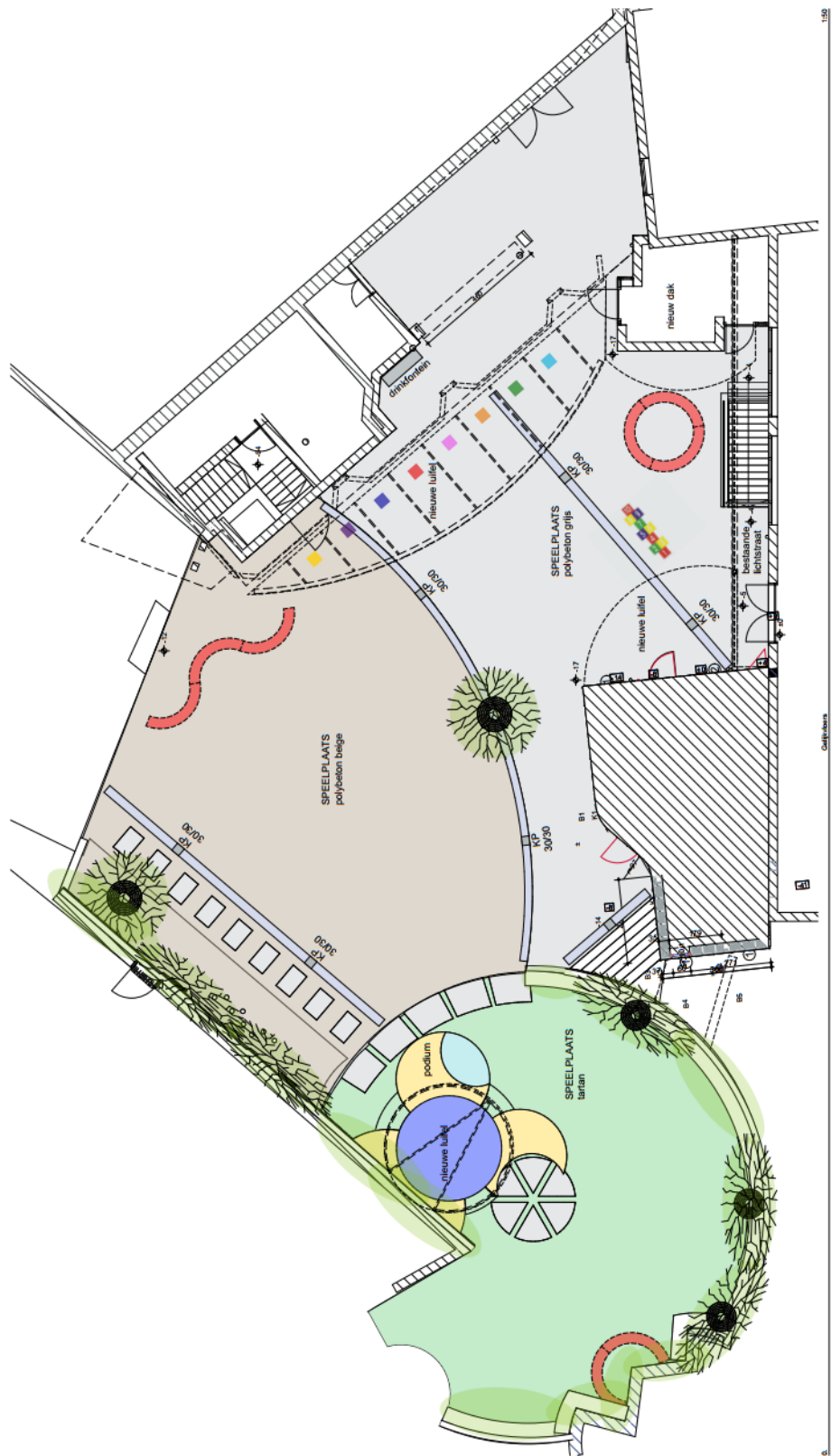
⁸ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

⁹ AGIV 2021d

Figuur 4: overzicht van de ondergrondse verdieping van de toekomstige inrichting van de fietsenstalling¹⁰

¹⁰ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

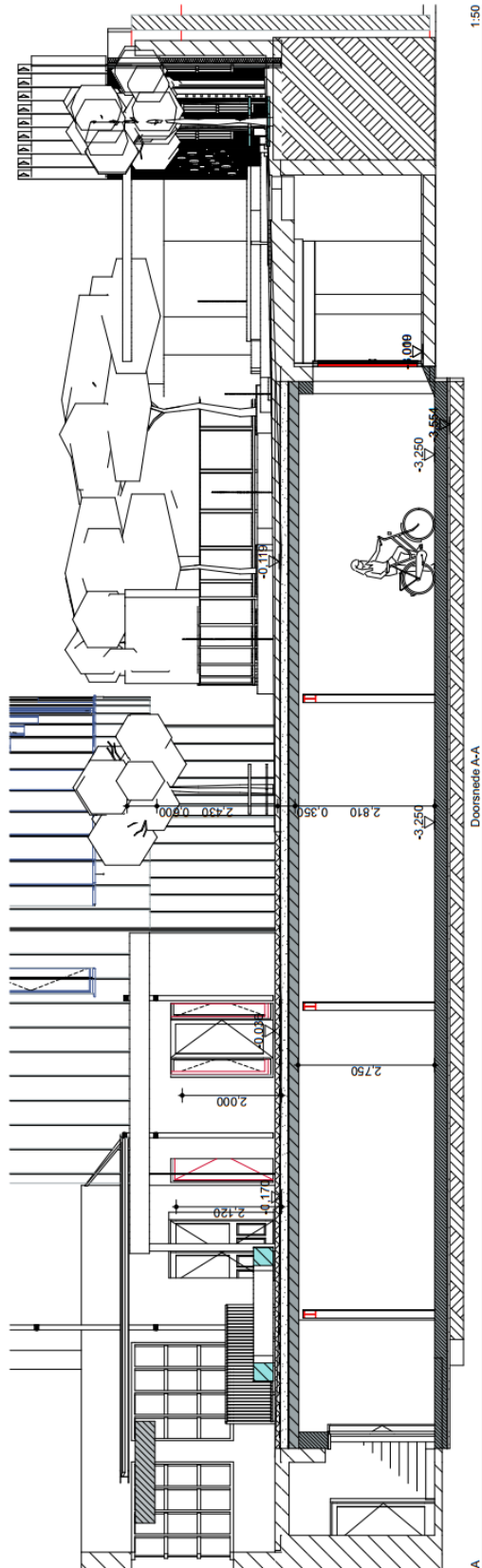
Figuur 5: overzicht van de gelijkvloerse verdieping van de toekomstige inrichting van de speelplaats¹¹

¹¹ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

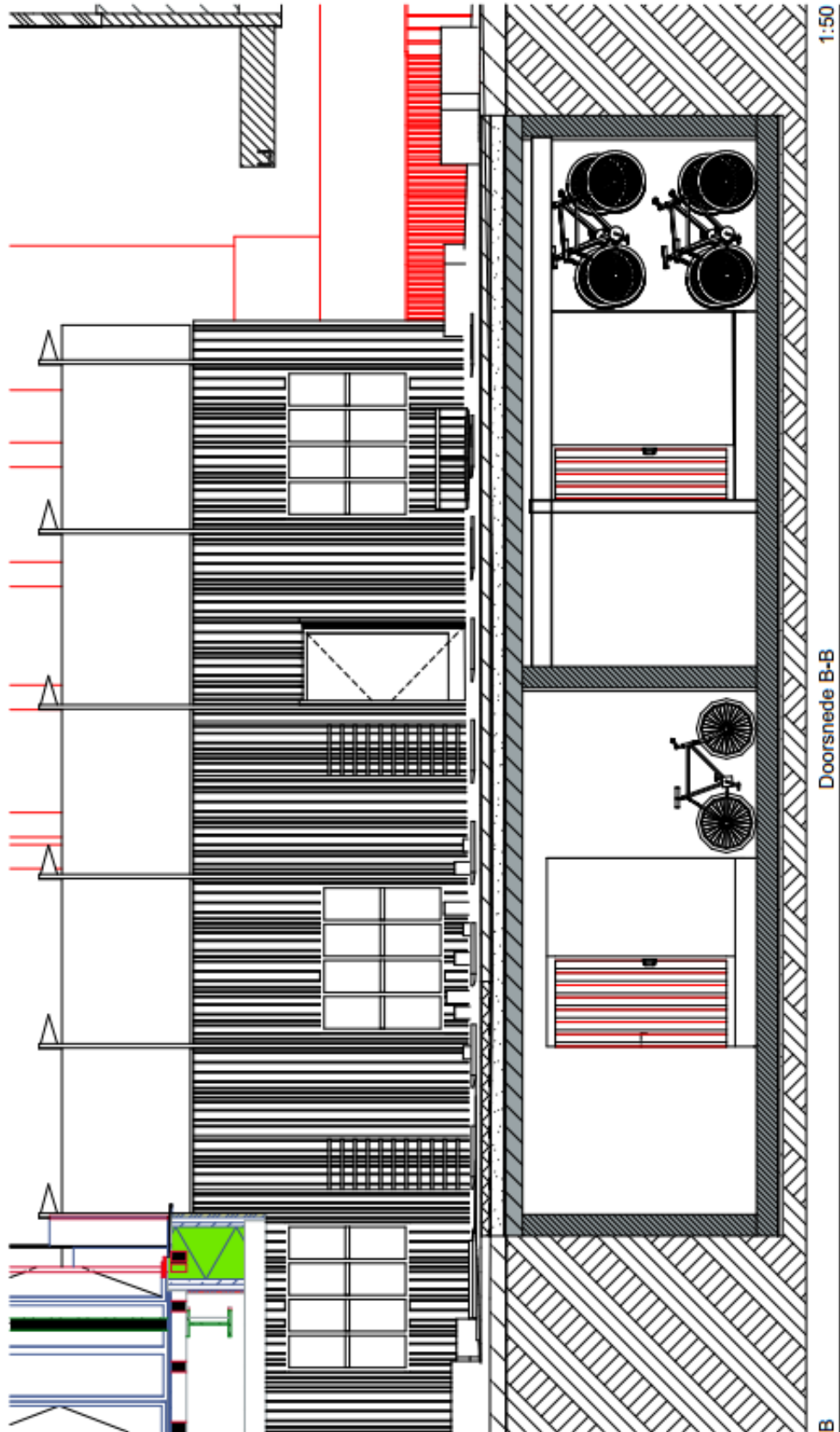
Figuur 6: Toekomstige inrichting van de speelplaats¹²

¹² Afbeeldingen aangebracht door initiatiefnemer

Figuur 7: Doorsnede A-A van de toekomstige inplanting¹³

¹³ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

Figuur 8: Doorsnede B-B van de toekomstige inplanting¹⁴

¹⁴ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

Impactanalyse

De sloop van de huidige verharding en aanleg van de nieuwe verharding van de speelplaats wordt voorzien binnen het gabarit van de huidige speelplaats.

Voor de nieuwe fietsenstalling wordt een uitgraving van 3,6 m diep voorzien. Naar verwachting zal de bodem die zich onmiddellijk onder de uitgraving bevindt eveneens geroerd worden bij de uitvoering van de geplande werken (werfverkeer, drukverschil, weersinvloeden e.d.m.). Omwille van deze reden wordt een buffer van 30 cm in beschouwing genomen. De totale impact van de fietsenstalling bedraagt daarom zo'n 3,9 m in de diepte.

1.5 Randvoorwaarden

Vanwege het feit dat de terreinen verhard zijn en tevens op dit moment gebruikt worden als speelplaats is het terrein op dit moment niet toegankelijk voor verder onderzoek. Het betreft hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat verder archeologische onderzoek zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip, na het toegankelijk worden van het terrein uitgevoerd dient te worden.

2 Bureauonderzoek

2.1 Werkwijze en strategie

2.1.1 Onderzoeksdoelstelling

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek, het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats, zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

2.1.2 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

2.1.3 Methoden en technieken

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Digitaal hoogtemodel
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart

- Bodemkaart

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.¹⁵

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Villaretkaart
- Ferrariskaart
- Kaart van Jacob van Deventer (1550-1565)
- Kaart van Johannes Blaeu (1652)
- Kadasterplan (1813)
- Kaart van Jobard 1825-1826

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

¹⁵ CARTESIUS 2021

2.2 Assessment

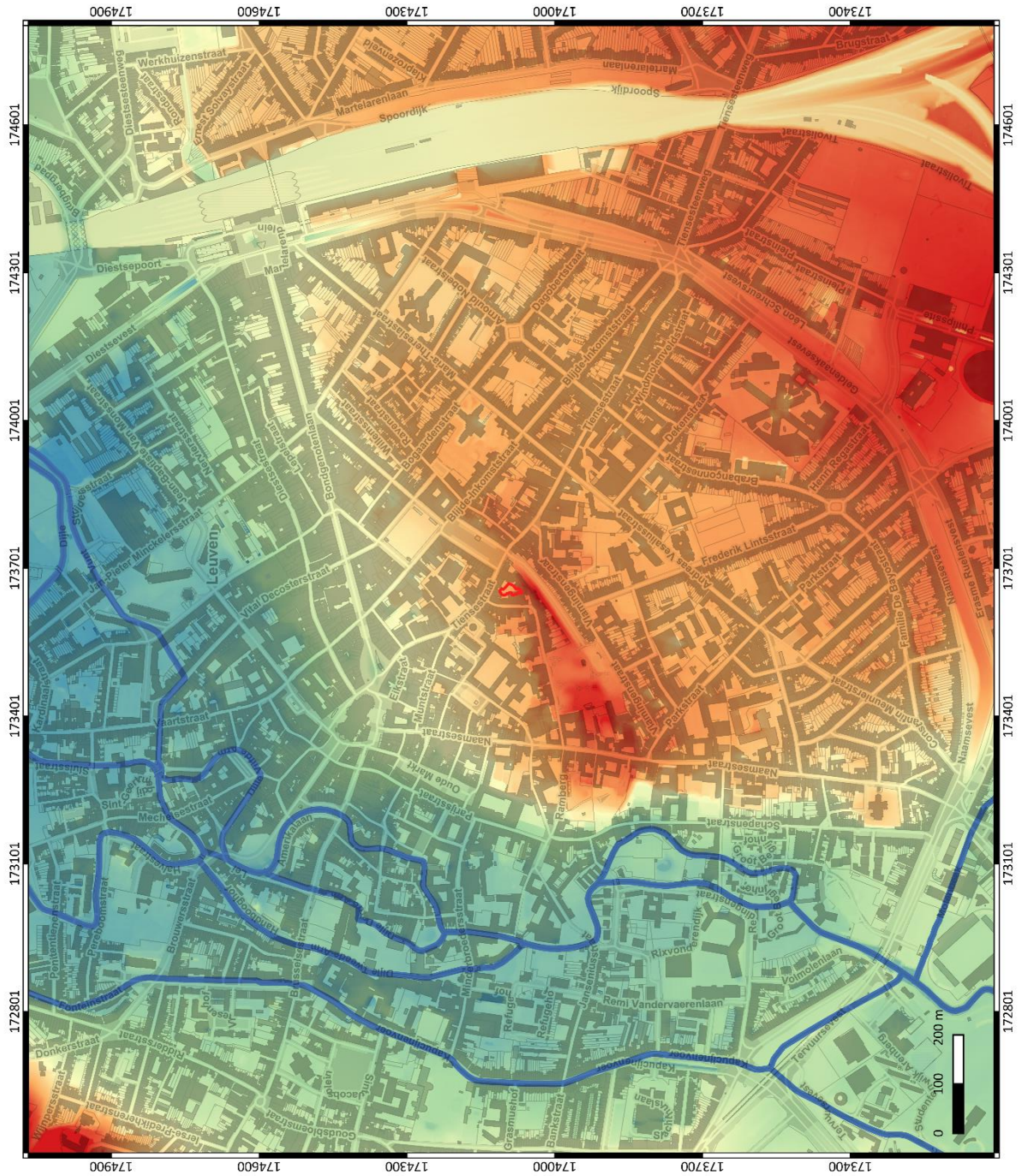
In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

2.2.1 Landschappelijk kader

Topografische situering

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Plan 1 en Plan 2. Het plangebied is gelegen aan de Charles Deberiotstraat 1-3 te Leuven. Het plangebied bevindt zich in het zuidoosten van de oudste stadskern in de nabijheid van de eerste stenen omwalling en op het traject van de voorgaande aarden omwalling. Het plangebied is gelegen in de archeologische zone die de historische stadskern van Leuven aanduidt. Het terrein is momenteel in gebruik als speelplaats en is omringd door bebouwing.

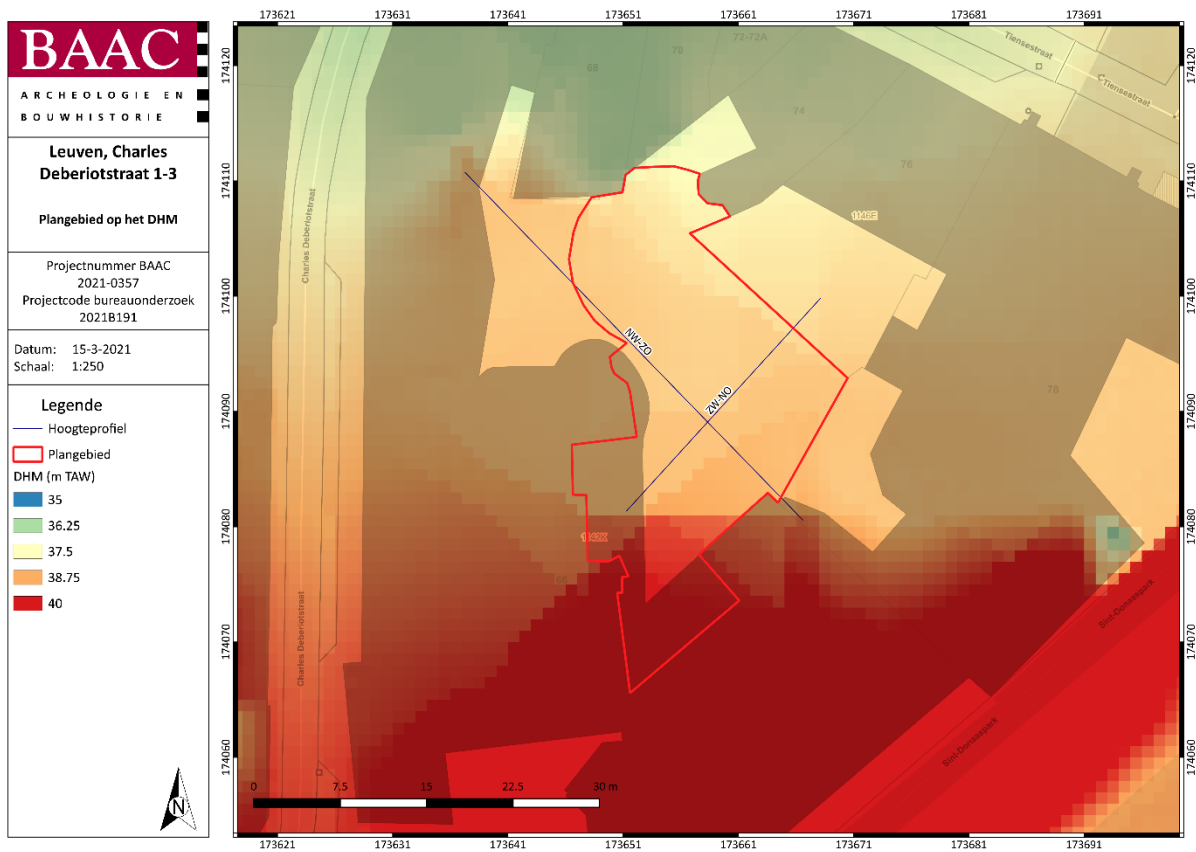
Het plangebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen + 37 en + 40 m TAW (Plan 7). De ruimere omgeving rond het plangebied ligt tussen + 16 en + 45 m TAW (Plan 6). Het onderzoeksgebied is licht afhellend naar het noorden toe. Op ca. 700 m van het plangebied bevindt zich de Dijle.

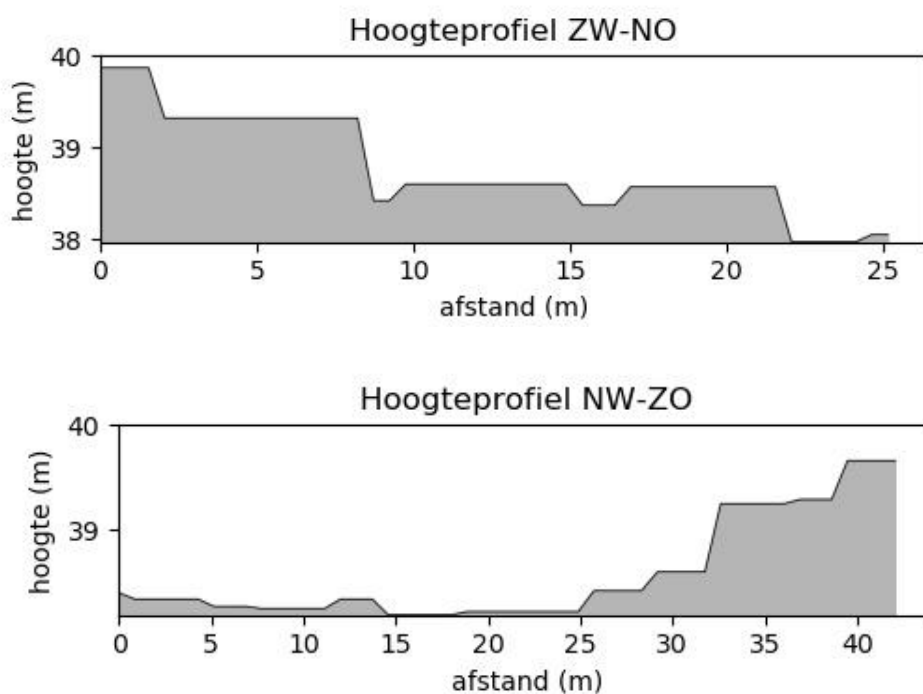
	ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE	Leuven, Charles Deberiotstraat 1-3	Plangebied op het DHM	Projectnummer BAAC 2021-0357 Projectcode bureauonderzoek 2021B191	Datum: 15-3-2021 Schaal: 1:7000	Legende Plangebied Waterloop DHM (m TAW) 16 23.25 30.5 37.75 45	
	(Legend details: A red outline indicates the project area. Blue lines indicate waterways. The DHM color scale ranges from 16m (dark blue) to 45m (red).)						

Plan 6: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)¹⁶ met waterwegen (digitaal; 1:1; 15.03.2021)

¹⁶ AGIV 2021a

Plan 7: Plangebied en hoogteverloop op het DHM¹⁷ (digitaal; 1:1; 15.03.2021)

Figuur 9: Hoogteverloop terrein¹⁸

¹⁷ AGIV 2021a

¹⁸ AGIV 2021a

Landschappelijke situering en hydrografische situering

Leuven ligt op het raakpunt van drie geografische gebieden: de vlakte van Laag-België in het noorden en noordwesten, de heuvels van het Hageland in het Oosten en het Brabantsele plateau in het zuiden en zuidwesten. De historische stadskern heeft zich gevormd op de plaats waar de Dijle werd gekruist door een oude Romeinse weg die Tienen met Elewijt verbond. De Dijle ontspringt ten zuiden van de stad op het Brabants plateau. De rivier en haar bijrivieren snijden zich diep in het plateau in, om vervolgens bij het verlaten van het plateau door de stad te stromen waar zich in de alluviale vlakte een aantal zijarmen en eilanden gevormd hebben. De Stadskern ligt zowel in de alluviale vlakte als op de hogere, afgevlakte delen van het plateau, zodat binnen de stad steile hellingen voorkomen.

Het onderzoeksgebied is gelegen in het bekken van de Dijle, onderdeel van het stroomgebied van de Schelde. Ten noorden en westen van het onderzoeksgebied lopen de Voer en de Dijle. De meest westelijke waterloop is de Voer die als beek ontspringt in het Zoniënwoud bij Tervuren. Het deelbekken van de Voer omvat nagenoeg heel het grondgebied van van de gemeenten Tervuren en Bertem en het westelijk deel van Leuven. De Voer mondt in Leuven uit in de Dijle. De meest oostelijk waterloop is de Dijle met van zuid naar noord vijf zijarmen. De Dijle heeft een lengte van 86 km en ontspringt in de Houtain-le-Val. Vervolgens stroomt de rivier in noordoostelijke richting Leuven binnen. Uiteindelijk vloeit de Dijle, vlak nadat de Zenne in haar loop uitmondt, in Rumst samen met de Nete en over in de Rupel (Plan 6: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) met waterwegen (digitaal; 1:1; 15.03.2021).¹⁹

Paleogeen en neogeen (tertiair)

De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door afzettingen van de Formatie van Brussel. Naast deze formatie komen in de onmiddellijke omgeving ook nog de Formatie van Kortrijk, Formatie van Diest, Formatie Sint-Huibrechts-Hern, Formatie van Bilzen en Formatie van Lede voor.

De Formatie van Brussel, waarbinnen het plangebied gesitueerd is, wordt in het grootste deel van het Dijlebekken als tertiair substraat aangetroffen. De afzettingen werd afgezet in een periode van transgressie tijdens het eoceen. Het betreft geelgrijs zand dat kalkhoudend is en waarin kiezel- en kalksteenbanken voorkomen. Deze kalksteen werd – en wordt nog steeds – gewonnen en gebruikt voor het optrekken van gebouwen in de streek rondom Leuven. Ook het zand van de Formatie van Brussel werd/wordt ontgonnen voor de bouwsector. Afhankelijk van hun specifieke korregrootte en eigenschappen, en hun glauconietgehalte of kalkinhoud worden ze voor verschillende doeleinde in de bouwsector aangewend. Ook typisch voor de Formatie van Brussel zijn de zogenaamde grotstenen. Het zijn verkieselde, onregelmatige zandsteenknollen van ongeveer tien of twintig cm diameter. Deze kol-, buis- en wormvormige zandstenen zijn gevormd door verstening van bioturbate sporen (graafsporen van kreeftjes en wormen). Ze staan bekend als grotstenen omwille van de vele kleine grotten die er mee gemaakt werden en waarin dan een Maribeeld als devotie werd opgesteld. Ze worden ook wel eens de bouwsteen teruggevonden in lokale gebouwtjes.²⁰

Tijdens het teriair zijn deze verschillende klei- en zandformaties op elkaar afgezet, een periode waarin ons land onderhevig was aan de invloed van de zee die opeenvolgend het land binnentrok en zich nadien weer terugtrok. De zanden van de Formatie van Diest waren de laatste die tijdens dit proces van transgressie en regressie werden afgezet. De formatie werd in de vorm van zandbanken afgezet op de zeevloer. Na het terugtrekken van de zee bleven deze zandbanken achter als getuigenheuvels van de oude zeebodem zoals die er ongeveer vijf miljoen jaar geleden moet hebben uitgezien. De bewaring van deze fossiele zeebodem werd mogelijk gemaakt door de snelle oxidatie van het glauconiethoudende zand, waardoor harde, moeilijk erodeerbare zandsteenbanken werden gevormd

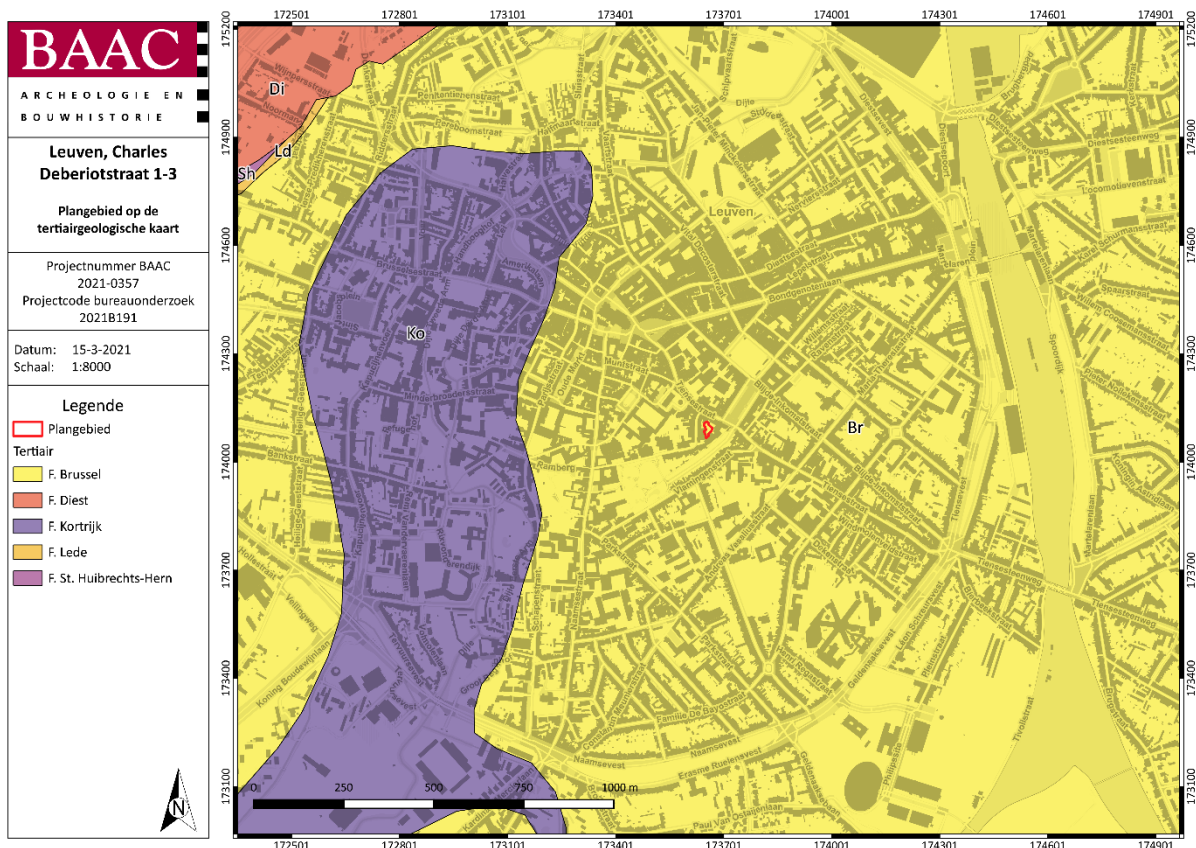
¹⁹ DE MOOR & MOSTAERT 1993

²⁰ DE GEYTER 2001

die de onderliggende sedimenten tegen erosie beschermden. De zanden van Diest vinden we terug op de getuigenheuvels in het Hageland op locaties zoals Kesselberg, pellenberg en Everberg, waarbij het toponiem uitdrukking geeft aan het geomorfologische effect van deze zanden. Op plaatsen waar de harde korst van de Formatie van Diest minder dik was, werd deze tijdens het qaurtair weggeërodeerd onder invloed van rivieren en kwamen die onderliggende tertiaire sedimenten aan het oppervlak te liggen. Op de tertiairgeologische kaart is dit duidelijk zichtbaar aan de randen van de getuigenheuvels waar opeenvolgend verschillende formaties, zoals de Formatie van Bilzen en de Formatie van Sint-Huibrecht-Hern, voorkomen.

De Formatie van Lede werd eveneens tijdens het eoceen afgezet en verschilt weinig met de Formatie van Brussel. Het bestaat uit gelig zand waarin kalkzandsteenbanken voorkomen. De Bouwstenen zijn bekend als Kalkzandsteen van Balegem of Ledesteen.²¹

De Formatie van Kortrijk is de oudste formatie uit eoceen. Deze formatie komt aan het oppervlak voor onder het Quartaire alluvium van de Dijle en in de valleien van andere beken waar de erosie tijdens de huidige landschapsvorming zich het diepste heeft voortgezet. Het betreft grijze klei met siltige en fijnzandige tussenlagen die tijdens een periode van tijdwerving is afgezet.²²

Plan 8: Plangebied op de tertiairgeologische kaart²³ (digitaal; 1:50.000; 15.03.2021)

²¹ GULLENTOPS & WOUTERS 1996

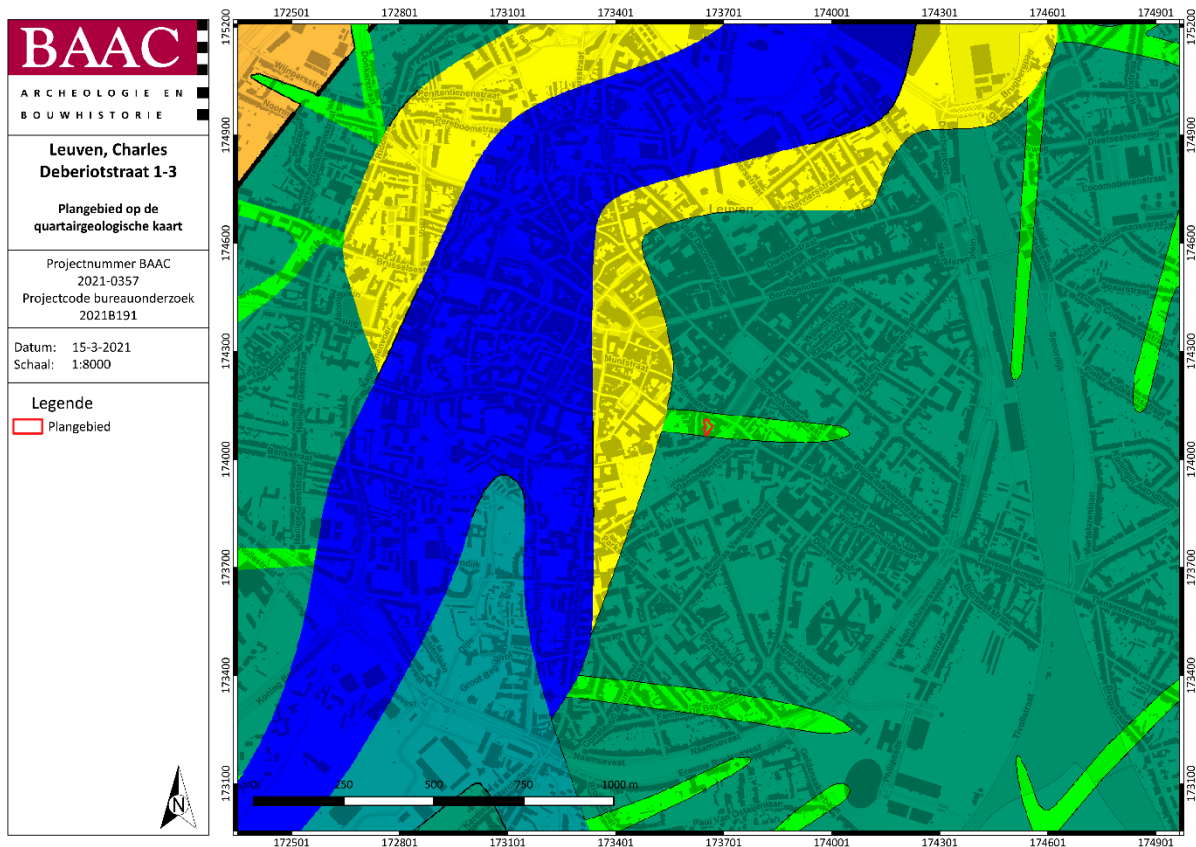
²² DE GEYTER 2001

²³ DOV VLAANDEREN 2021b

Quartair

Op de quartairgeologische kaart 1:50.000 is het plangebied gekarteerd als profieltype 5. Rondom het plangebied bevindt zich type 2, 3 en type 6. De beschrijving van de verschillende lithografische eenheden hieronder gebeurt van boven naar onder, of van jong naar oud.

- Profieltype 5: Betreft colluvium bestaand uit leem
- Profieltype 2: leemig en zandleem van Rotspoel soms met schelpgruis op venig kleiige leem van Korbeek-Dijle op Veen van Rotselaar
- Profieltype 3: veinig kleiige leem van Korbeek-Dijle op veen van Rotselaar
- Profieltype 6: zandleem afzettingen

Plan 9: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000²⁴ (digitaal; 1:50.000; 15.03.2021)

²⁴ DOV VLAANDEREN 2021c

Profieltype

5

e
e Colluvium (afgespoelde leem)

Eenheden op kaartblad 32

- a Leem en zandige leem van Rotspool, soms met schelpengruis
- b Venige, kleiige leem van Korbeek-Dijle
- c Veen van Rotselaar
- d Beekalluvium
- e Colluvium (afgespoelde leem)**
- f Zandleem afzettingen
- g Haspengouw leem
- h Brabant leem
- Terrasgrind
- Gebieden met grind aan de oppervlakte

— Grens tussen zandleemstreek (N) en leemstreek (Z)

Samengestelde gevectoriseerde Quartairgeologische Profieltypekaart van Vlaanderen 1/50.000 (VPO, 2017), op basis van de 'Quartairgeologische kaart - Kaartblad 32 Leuven, opgemaakt door E. Goossens o.l.v. F. Gullentops en N. Vandenberghie (KULeuven), 1994' en informatie uit 'Goossens E.; o.l.v. Prof.dr. Em. Gullentops F. en Prof. Dr. Vandenberghie N., 2007. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart - kaartblad 32, Leuven. Vlaamse overheid, dienst Natuurlijke Rijkdommen, 66p.'

Chrono-lithostratigrafische tabel

	chronostratigrafie	diepzees isotopen	lithostratigrafie			
			eolisch zand	eolisch zand-leem	eolisch leem	rivierafzetting
HOLOGEEN		1	stufzand van Bouwel		colluvium	leem van Rotspool
						kleileem van Korbeek-Dijle
						veen van Rotselaar
PLEISTOCEEN	Tardi-Glaciaal	2	Duinzand van Hechtel			
	Weichsel (Würm)	3	Dekzand van Wildert (lid windwalzanden van Zammel)	zandleem (windwalzandlemen van Wakkerzeel?)	Brabant Leem	grind-dalbodems
		4			Haspengouw Leem	
	Eowürm	5 e,d,c,b			Wameton humus	
	Eem	5 a			Rocourtbodem	(grind-terrassen)
	Saal (Riss)				Henegouwen Leem	(grind-terrassen)
	Onder-Pleistoceen					plateaugrinden residuele grinden

Profieltype

3

a op b op c
b Leem en zandige leem van Rotspool, soms met schelpengruis
c Venige, kleiige leem van Korbeek-Dijle op Veen van Rotselaar

Eenheden op kaartblad 32

- a Leem en zandige leem van Rotspool, soms met schelpengruis
- b Venige, kleiige leem van Korbeek-Dijle**
- c Veen van Rotselaar
- d Beekalluvium
- e Colluvium (afgespoelde leem)
- f Zandleem afzettingen
- g Haspengouw leem
- h Brabant leem
- Terrasgrind
- Gebieden met grind aan de oppervlakte

— Grens tussen zandleemstreek (N) en leemstreek (Z)

Samengestelde gevectoriseerde Quartairgeologische Profieltypekaart van Vlaanderen 1/50.000 (VPO, 2017), op basis van de 'Quartairgeologische kaart - Kaartblad 32 Leuven, opgemaakt door E. Goossens o.l.v. F. Gullentops en N. Vandenberghie (KULeuven), 1994' en informatie uit 'Goossens E.; o.l.v. Prof.dr. Em. Gullentops F. en Prof. Dr. Vandenberghie N., 2007. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart - kaartblad 32, Leuven. Vlaamse overheid, dienst Natuurlijke Rijkdommen, 66p.'

Chrono-lithostratigrafische tabel

	chronostratigrafie	diepzees isotopen	lithostratigrafie			
			eolisch zand	eolisch zand-leem	eolisch leem	rivierafzetting
HOLOGEEN		1	stufzand van Bouwel		colluvium	leem van Rotspool
						kleileem van Korbeek-Dijle
						veen van Rotselaar
PLEISTOCEEN	Tardi-Glaciaal	2	Duinzand van Hechtel			
	Weichsel (Würm)	3	Dekzand van Wildert (lid windwalzanden van Zammel)	zandleem (windwalzandlemen van Wakkerzeel?)	Brabant Leem	grind-dalbodems
		4			Haspengouw Leem	
	Eowürm	5 e,d,c,b			Wameton humus	
	Eem	5 a			Rocourtbodem	(grind-terrassen)
	Saal (Riss)				Henegouwen Leem	(grind-terrassen)
	Onder-Pleistoceen					plateaugrinden residuele grinden

Profieltype

3

b op c

Venige, kleiige leem van Korbeek-Dijle op Veen van Rotselaar

c

Eenheden op kaartblad 32

a Leem en zandige leem van Rotspoel, soms met schelpengruis

b Venige, kleiige leem van Korbeek-Dijle

c Veen van Rotselaar

d Beekalluvium

e Colluvium (afgespoelde leem)

f Zandleem afzettingen

g Haspengouw leem

h Brabant leem

Terrasgrind

Gebieden met grind aan de oppervlakte

— Grens tussen zandleemstreek (N) en leemstreek (Z)

Samengestelde gevectoriseerde Quartairgeologische Profieltypekaart van Vlaanderen 1/50.000 (VPO, 2017), op basis van de 'Quartairgeologische kaart - Kaartblad 32 Leuven, opgemaakt door E. Goossens o.l.v. F. Gullentops en N. Vandenberghe (KULeuven), 1994' en informatie uit 'Goossens E.; o.l.v. Prof.dr. Em. Gullentops F. en Prof. Dr. Vandenberghe N., 2007. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart - kaartblad 32, Leuven. Vlaamse overheid, dienst Natuurlijke Rijkdommen, 66p.'

Chrono-lithostratigrafische tabel

	chronostratigrafie	diepzee isotopen	lithostratigrafie				
			eolisch zand	eolisch zand-leem	eolisch leem	rivierafzetting	
HOLOCEEN		1	stuifzand van Bouwel		colluvium	leem van Rotspoel	
						kleileem van Korbeek-Dijle	
						veen van Rotselaar	
PLEISTOCEEN	Tardi-Glaciaal	2	Duirzand van Hechtel				
	Weichsel (Würm)		3	Dekzand van Wildert (lid windwalzanden van Zammel)	zandleem (windwalzandlemen van Wakkerzeel?)	Brabant Leem	
			4			Kesseltbodem	
	Eowürm	5 e,d,c,b			Haspengouw Leem	grind-dalbodems	
	Eem	5 a			Warneton humus		
	Saal (Riss)				Rocourtbodem	(grind-terrassen)	
	Onder-Pleistoceen				Henegouwen Leem	(grind-terrassen)	
					plateaugrinden residuele grinden		

Profieltype

6

f

Zandleem afzettingen

Eenheden op kaartblad 32

a Leem en zandige leem van Rotspoel, soms met schelpengruis

b Venige, kleiige leem van Korbeek-Dijle

c Veen van Rotselaar

d Beekalluvium

e Colluvium (afgespoelde leem)

f Zandleem afzettingen

g Haspengouw leem

h Brabant leem

Terrasgrind

Gebieden met grind aan de oppervlakte

— Grens tussen zandleemstreek (N) en leemstreek (Z)

Samengestelde gevectoriseerde Quartairgeologische Profieltypekaart van Vlaanderen 1/50.000 (VPO, 2017), op basis van de 'Quartairgeologische kaart - Kaartblad 32 Leuven, opgemaakt door E. Goossens o.l.v. F. Gullentops en N. Vandenberghe (KULeuven), 1994' en informatie uit 'Goossens E.; o.l.v. Prof.dr. Em. Gullentops F. en Prof. Dr. Vandenberghe N., 2007. Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart - kaartblad 32, Leuven. Vlaamse overheid, dienst Natuurlijke Rijkdommen, 66p.'

Chrono-lithostratigrafische tabel

	chronostratigrafie	diepzee isotopen	lithostratigrafie				
			eolisch zand	eolisch zand-leem	eolisch leem	rivierafzetting	
HOLOCEEN		1	stuifzand van Bouwel		colluvium	leem van Rotspoel	
						kleileem van Korbeek-Dijle	
						veen van Rotselaar	
PLEISTOCEEN	Tardi-Glaciaal	2	Duirzand van Hechtel				
	Weichsel (Würm)		3	Dekzand van Wildert (lid windwalzanden van Zammel)	zandleem (windwalzandlemen van Wakkerzeel?)	Brabant Leem	
			4			Kesseltbodem	
	Eowürm	5 e,d,c,b			Haspengouw Leem	grind-dalbodems	
	Eem	5 a			Warneton humus		
	Saal (Riss)				Rocourtbodem	(grind-terrassen)	
	Onder-Pleistoceen				Henegouwen Leem	(grind-terrassen)	
					plateaugrinden residuele grinden		

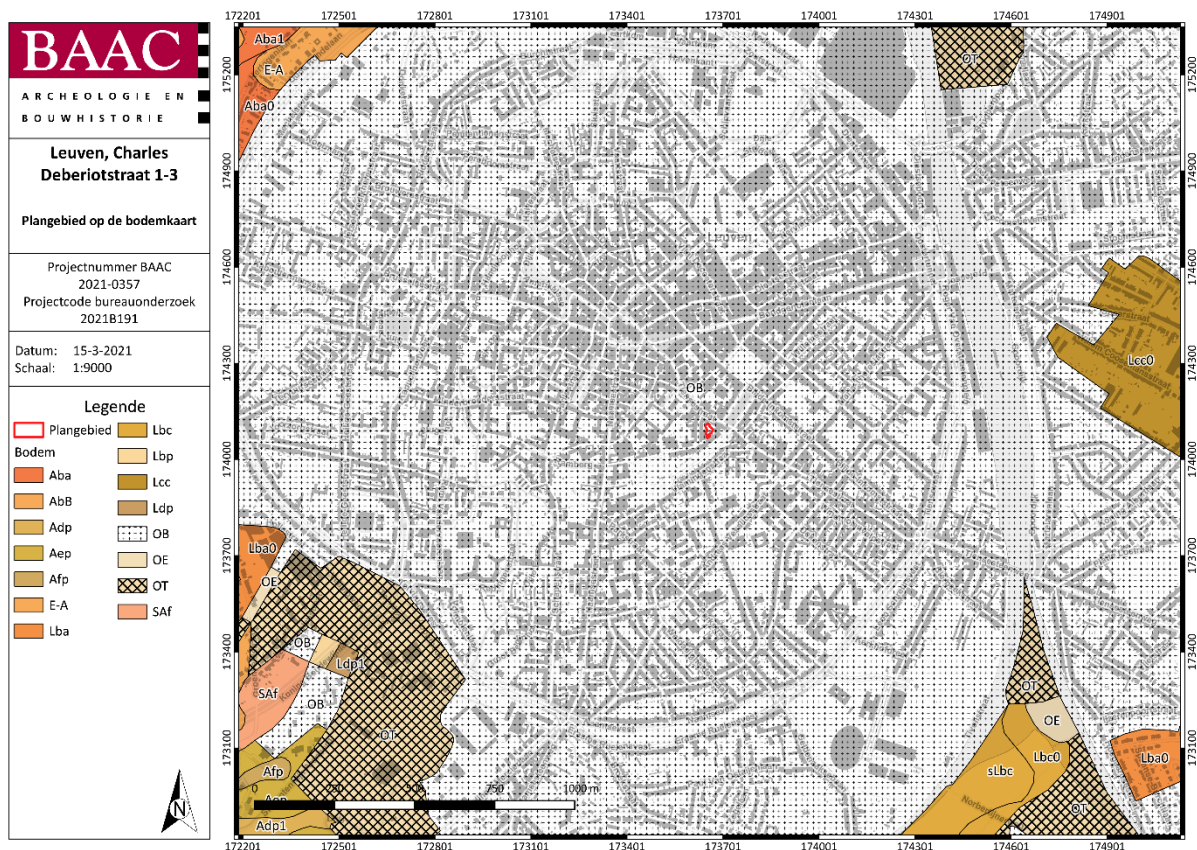
Figuur 10: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied²⁵

²⁵ DOV VLAANDEREN 2021c

Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied gekarteerd als bebouwde zone (OB) omdat het originele bodemprofiel gewijzigd of vernietigd door de mens in een (recent) verleden.

Buiten de bebouwde zone van de stad treffen we ten oosten van het onderzoeksgebied, op de hoogtes van Kessel-Lo en pellenberg, voornamelijk droge tot matige droge zandleembodems (bijvoorbeeld Lba en Lcc) aan. In de vallei van de Dijle, ten zuidwesten en noorden van het plangebied, zijn voornamelijk natte leembodems (Aep) en gleyige kleibodems (Eep) gekarteerd met af en toe ook een veenbodem (V). Ten westen van de stad, op de heuvel van Gasthuisberg, kan er voornamelijk droge leembodems teruggevonden worden.²⁶

Plan 10: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen²⁷ (digitaal; 1:20.000; 16.02.2021)

²⁶ VAN RANST & SYS 2000

²⁷ DOV VLAANDEREN 2021a

2.2.2 Historisch kader

Geschiedenis Leuven: Algemeen

De oudste vermelding van Leuven gaat terug tot een 11de -eeuwse kopie van de *Annales Vedastini* uit 884, waar *Luuanium* (*Luvanium*) vermeld wordt. De naam van de stad Leuven gaat waarschijnlijk terug op de Voorgermaanse nederzettingsnaam *Lubbanion*, afgeleid van de persoonsnaam *Lubhanos*, wat de geliefde betekent. Leuven zou dan verwijzen naar de “woonplaats van Lubhanos” of “woonplaats van de geliefde”. Een andere verklaring is dat de naam is afgeleid van de Voor-Germaanse waternaam *Lubana*, wat vertaald kan worden als “nederzetting bij het liefelijke water”.²⁸ Dit water verwijst dan naar de Dijle, die als natuurlijke weg tussen de heuvels kronkelde en die vanaf Leuven bevaarbaar was. De naam van de rivier is afgeleid van *Thilia*, dat voor het eerst werd vermeld omstreeks 1008, maar waarschijnlijk nog verder teruggaat.²⁹ De oorspronkelijk naam zou afkomstig zijn van het Indo Europese *Tira*, wat “moerassig” zou betekenen.³⁰ Het was op de strategische positie, bij de kruising van de rivier met een oude Romeinse weg, dat de stad zich vanaf de vroege middeleeuwen ontwikkelde.

Oudste bewoning tot en met de Romeinse tijd

De oudste resten van menselijk aanwezigheid in de buurt van Leuven zijn vrij beperkt. Het betreft enkele lithische artefacten die op verschillende plaatsen in de omgeving gevonden zijn, zoals op de Kesselberg in Kessel-Lo en in het Heverleebos. In datzelfde bos zijn ook verschillende grafheuvels gekend uit de metaaltijden. Op de Kesselberg te Kessel-Lo kwamen bij opgravingen in 1959 ook nederzettingssporen uit de ijzertijd aan het licht. De sporen bestaan uit resten van een omwalde hoogtenederzetting en aardewerk uit de midden- en late ijzertijd (440 v.Chr. en 25 n. Chr.).³¹ Hoogtenederzettingen, ook wel *oppida* genoemd, zijn typisch voor de midden- en late ijzertijd en worden over heel Europa aangetroffen. Voor Vlaanderen zijn er maar vijf gekend, waaronder deze op de Kesselberg. Waarschijnlijk kende de streek rondom Leuven een verspreide bewoning en werden ook andere hoogtes en heuvelruggen in de Dijlevallei bewoond, maar tot op heden zijn hier nog geen sporen van aangetroffen.

Na de verovering door de Romeinen van onze contreien werd de Dijle aangeduid als grens tussen de *Civitas Nerviorum* en de *Civitas Tugrorum*. De twee hoofdsteden van deze *Civitates*, Bavay en Tongeren, waren gelegen langs de belangrijkste heirbaan van Gallia Belgica tussen Keulen en Boulogne. Een andere belangrijke as liep van Tongeren, via Tienen, naar Kortrijk. Het was een aftakking van deze laatste weg die doorheen het centrum van Leuven liep, de Dijle kruiste en Tienen met Elewijt verbond. De Brusselsestraat te Leuven, die vroeger als Steenstraat gekend was, zou een onderdeel van deze weg zijn.³² Bij opgravingen in deze straat in de jaren 80 van vorige eeuw werden daarenboven vondsten en sporen uit de Romeinse tijd aangetroffen. Het betreft naast bouwmetaal en een betonvloer ook ijzerslakken en lokaal vervaardigd aardewerk dat te dateren valt tussen 70 en 250 n.Chr. Deze vondsten wijzen op een nederzetting die minstens gedeeltelijk in steen was opgetrokken en waar ambachtelijke activiteit plaatsvond.³³ Het onderbouwt de hypothese dat er op de kruising van de Romeinse weg Tienen-Elewijt met de Dijle een baanpost of mansio ontstond, waar de plaatselijke bevolking zich vestigde voor ambachtelijk en commerciële activiteiten. Ook in de streek rondom de stad werden verschillende sporen uit de Romeinse tijd aangetroffen. Het gaat daarbij vooral om sporen van agrarische activiteit die gelinkt kunnen worden aan de vruchtbare leemgronden in de omgeving. Op de site Stene Kruis in Bierbeek werd in 1979 een Romeinse villa opgegraven. Op deze site en op andere

²⁸ DE BRABANDERE 2010

²⁹ GYSSELING 1960

³⁰ KEMPENEERS 1983

³¹ VERHOEVEN 2015, pp.109–112

³² INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021

³³ PROVOOST 1982

plaatsen ten zuidoosten en zuidwesten van Leuven zijn eveneens sporen van de aanleg van *centuriatio*, een Romeinse vorm van landverdeling, geattesteerd.³⁴

Middeleeuwen

Zoals voor de meeste steden en gebieden in West-Europa is er weinig informatie gekend voor Leuven uit de vroege middeleeuwen. Er wordt melding gemaakt van een bezoek door Sint-Hubertus van Luik aan een Merovingische vicus in de 8ste eeuw.³⁵ De stichting van de Sint-Pieterskerk gaat mogelijk terug tot deze periode. Nadat Karel de Grote (742-814) en zijn zoon Lodewijk de Vrome (778-840) opnieuw voor stabiliteit hadden gezorgd in de Frankische gebieden, werd hun rijk na de dood van Lodewijk opgedeeld onder zijn drie zonen. Leuven was onderdeel van het koninkrijk van Lotharius, dat na zijn dood in 855 nogmaals werd opgesplitst in drie delen. Het koninkrijk Lotharingen omvatte ongeveer de Nederlanden en de Elzas-Lotharingen. Omstreeks 900 werd het koninkrijk bij het Duitse Rijk gevoegd en kreeg het de status van Hertogdom.

In 870 wordt melding gemaakt van de graaf van Leuven, die een gebied onder zich had dat zich uitstreckte tussen de Dijle en de Demer. In 884 werd de Karolingische burcht van deze graaf ingenomen. Door de Noormannen, die er hun winterkam vestigden.³⁶ De Noormannen werden pas in 891 verslagen en definitief verdreven na een veldslag die gewonnen werd door de Duitse koning Arnulf van Karinthië. De exacte locatie van de grafelijke residentie en het winterkamp van de Noormannen is tot op heden niet gekend, hoewel de hypothese bestaat dat deze gevestigd was in de buurt van het huidige Groot-Begijnhof. Deze hypothese komt voort uit een beschrijving van de Slag van Leuven in de *Annales Fuldenses*, de kroniek van Fulda waarin Leuven als *Loven* vermeld staat.

De locatie van de grafelijke burcht wordt gezien als één van de twee kernen waaronder de latere stad zou groeien. De Andere kern bevond zich op de rechteroever van de rivier rond de Sint-Pieterskerk op het kruispunt van de oude Romeinse weg met de Dijle. De eerste graaf van Leuven die bij naam vermeld wordt in de bronnen, is Lambert I (950-1015). De oorspronkelijke burcht werd onder zijn bewind verplaatst naar het 's Hertogeneiland, dichterbij de Sint-Pieterskerk. Hijzelf en zijn opvolgers breidden het graafschap stelselmatig verder uit. Zo kwam het graafschap Brussel, het landgraafschap Brabant en het markgraafschap Antwerpen in het bezit van de graven van Leuven. In 1183 ontving Hendrik I van Brabant de titel van Hertog van Brabant.

Leuven de residentieplaat van deze graven en hertogen, profiteerde van de ontwikkeling en groeide vanaf de 11de eeuw uit tot één van de belangrijkste plaatsen binnen de Nederlanden. Door de gunstige ligging van Leuven langs de Dijle en de handelsroute Keulen-Brugge groeide de plaats uit tot een waar handelscentrum en in 1150 verwierf de bevolking van Leuven het marktrecht. Voornamelijk rond de huidige Oude Markt en de Vismarkt werden verschillende verkoophuizen en hallen opgericht. Bij opgravingen aan de Vismarkt werden bijvoorbeeld restanten aangetroffen van een kaaimuur en een houten steiger.³⁷ Doordat de Dijle pas vanaf Leuven stroomafwaarts bevaarbaar was, vormde deze haven de ideale overslaghaven voor goederen uit de omliggende gebieden. Van hieruit werden deze producten vervoerd naar andere steden zoals Mechelen en Antwerpen.

De Graven en hertogen, voornamelijk Godfried I (1095-1139) en Hendrik I (1183-1235), lieten verschillende religieuze en openbare gebouwen optrekken. De romaanse Sint-Pieterskerk (omstreeks 1000), het Klein (1230) en Groot-Begijnhof (1232), het Broodhuis (1140), het muntatelier (1156), de lakenhallen (1193) en het vleeshuis (1216) zijn hiervan enkele voorbeelden. In 1140 werd in de stad ook een schepenbank ingesteld. De belangrijkste leenmannen, handelaren en ambachtslieden verenigden zich onder bescherming van de Sint-Pieterskerk en verkregen in 1160 het stadsrecht. Deze

³⁴ VANDEKERCHOVE 1996

³⁵ LEMAIRE 1971

³⁶ VANDEKERCHOVE 1996

³⁷ LEMAIRE 1971

Sint-Pietersmannen vormden de vrije burgers van de stad Leuven. Omstreeks 1165 werd gestart met de bouw van de eerste stenen ringmuur met torens en stadspoorten. Onder het bewind van Hendrik I (1232) werd de grafelijke residentie nogmaals verplaatst, ditmaal naar de Keizersberg, die net ten noordwesten van de stad gelegen was. Ook nodigde hij de Tempeliers uit om zich op deze hoogte te vestigen. Bij opgravingen in 1943 werden reeds restanten blootgelegd van deze burcht in 2011 werd de toegang tot de burcht onderzocht.³⁸

De grootste bloei kende Leuven in de 13de en 14de eeuw. Deze bloei hangt nauw samen met de enorme expansie van de lakenindustrie vanaf de tweede helft van de 13de eeuw, toen vanuit Vlaanderen veel textielarbeiders zich vestigden in Leuven. De handelaren kochten de wol in Engeland en voerden afgewerkte producten uit naar steden in heel Europa.³⁹ De bevolking nam enorm toe in deze periode en dit zorgde ervoor dat de ruimte binnen de eerste stadsmuur te krap werd. In 1356 werd een tweede, veel ruimere stadsomwalling gerealiseerd. Het gebied binnen deze omwalling raakt nooit volledig volgebouwd en werd gekenmerkt door een open bebouwing met ertussen tuinen, boomgaarden, landbouwbedrijven en industriële vestigingen. Vanaf de tweede helft van de 14de eeuw raakte de stad langzaam in verval. Door een dispuut met hertog Ja I was de hertogelijke residentie reeds in 1268 verplaatst naar Brussel en verloor Leuven stilaan haar rol als leidende stad in het hertogdom Brabant. Steden als Brussel en Antwerpen werden steeds rijker en de lakenindustrie en wijnhandel van Leuven raakte in verval. Dit zorgde tevens voor sociale spanningen en daarbij kwamen nog de schermutselingen met Vlaanderen en de Brabantse Successieoorlog (1355). Door de oprichting van de universiteit in 1425 kende de stad een korte heropleving. Nijverheden en ambachten ontwikkelden zich opnieuw er werden verschillende grote gebouwen opgericht. Vooral de zone rond de Grote Markt werd grondig aangepakt. De oude romaanse Sint-Pieterskerk werd verbouwd tot een grotere gotische kerk en ook het stadhuis en het Tafelrond, het centrum van de ambachten, werden opgericht. De opleving was echter van korte duur. Door opstanden en oorlogen op het einde van de 15de eeuw en het begin van de 16de eeuw, kwam de stad terecht in een crisis. De macht in het hertogdom Brabant verschoof volledig naar Brussel en Antwerpen en door schulden en boetes ging de stad ook economisch door een diep dal. De 16de eeuw was, ondanks een periode van korte heropleving dankzij de boekdrukkunst, een zwarte eeuw voor de stad. De bevolking verminderde, de prijzen van levensmiddelen stegen terwijl de lonen daalden, in 1878 heerste er een pestepidemie en de stad werd verschillende malen belegerd. De situatie stagneerde gedurende de 17de eeuw, maar Leuven bleef onbelangrijk.

Vanaf de 18de eeuw en de opkomst van de industrie bloeide de stad terug op. Het economische hart van de stad verschoof naar de Vaartkom, waar in 1750 gestart werd met het graven van de Leuvense Vaart die Leuven verbond met Mechelen en Antwerpen. Ook werden er verschillende steenwegen aangelegd naar de omliggende steden en werden grote opslagplaatsen, zoals het Entrepot, gebouwd. De bedrijvigheid in de stad nam toe en gilden en ambachten leefde weer op. Vooral de Leuvense brouwers kenden een enorme bloei en ook de universiteit trok weer meer studenten aan. In de 19de eeuw onderging de stad een volledige transformatie door een nieuwe stadsontwikkeling onder leiding van stadsarchitect François-Henri Laenen. Vooral het gebied tussen de eerste en tweede omwalling werd volledig opnieuw ontwikkeld. De omwallingen, torens en poortgebouwen werden afgebroken en er werden nieuwe, rechttere en bredere straten en pleinen aangelegd. Na de Belgische onafhankelijkheid bloede Leuven verder op en werd de stad ook verbonden met het spoornet. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de stad in brand gestoken door de Duitse bezetter, waardoor een groot deel van het centrum werd verwoest. Zo ging de Sint-Pieterskerk en de universiteitsbibliotheek in vlammen op. Na de oorlog werden veel gebouwen afgebroken en vervangen door nieuwe en werden ook straten heraangelegd. Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog had de stad te leiden onder het krijgsgeweld, ditmaal richtten bombardementen van de geallieerde veel schade aan.

³⁸ REYGEL & WESEMAEL 2011; REYGEL 2012

³⁹ VAN BUYTEN 1975

Historiek omgeving onderzoeksterrein

Het bouwblok waarbinnen het onderzoeksterrein gelegen is heeft een belangrijke historische waarde die teruggaat tot de 12de eeuw, parallel aan die van de oudste stadsomwalling van Leuven (Figuur 11).

Figuur 11: Eerste stadsomwalling van Leuven op de kaart van Jacob van Deventer (1550-1565)⁴⁰. Rode kader ter aanduiding van het plangebied. Het noorden bevindt zich bovenaan.

De Charles Deberiotstraat

De Deberiotstraat komt voor het eerst in de historische bronnen voor in 1293, onder de naam Cattestraete. Deze naam verwijst naar de ligging van de straat, naast de toenmalige omwalling van de stad. Een catte of kat is een oude naam voor de aarden wal met palissade. Cartografische bronnen tonen inderdaad dat de deberiotstraat naast de 12de -eeuwse stadsomwalling (ca. 1150) gelegen was. De ligging van deze omwalling werd hoofdzakelijk aan de hand van cartografische en historische bronnen gereconstrueerd. De enige locatie waar nog restanten van deze muur te vinden zijn, is in het

⁴⁰ CARTESIUS 2021

stadspark (de Sint-Donatiustoren). Het is vermoedelijk pas in de vroege 15de eeuw, met de aanleg van de tweede stadsomwalling (1537-1365), dat het defensieve en militaire karakter van de straat geleidelijk aan verdween en er civiele bebouwing ontstond. De zone rond de oude stadswal bleef echter nog enige tijd gemilitariseerd als tweede verdedigingslinie.

De oudste bewoning langs de straat wordt in het begin van de 15de eeuw gedateerd, toen in 1408 nabij de kruising met de Naamsestraat de voorganger van het Donatuscollege gebouwd werd. Langsheen de Tiensestraat en het stadspark klimt de bebouwing zeker op tot de 17de eeuw. Het is in deze periode dat ook het Santa Mariaklooster werd opgericht.

Het Sancta Maria Instituut

Aan de basis van het huidige Sancta Maria Instituut ligt de gelijknamige congregatie dat in 1644 in Dendermonde werd gesticht, toen bekend als de Maricolen. In 1677 settelen de Maricolen zich in de huidige Deberiosstraat, recht tegenover het plangebied.⁴¹ In de loop van de late 18de eeuw breide het eigendom van de Maricolen stelselmatig uit. Aan het einde van de 18de eeuw, tijdens het Franse bewind, werd het klooster echter in beslag genomen en moesten de nonnen het klooster verlaten. De kloostergebouwen werden na de inbeslagname verkocht.⁴² Begin 19de eeuw keren de Maricolen terug naar Leuven en starten in het Begijnenhof een eerste kantschooltje. In 1838 konden de zusters terug naar het oorspronkelijke klooster in de Deberiosstraat verhuizen waar ze in eerste instantie een meisjesschool en later ook een jongensschool openden.⁴³ De Maricolen evolueerden tot een volwaardige apostolische congregatie van diocesaan recht. Door toedoen van Jezuiet Vandergothe verwierven de voormalige Maricolen in 1848 een kerkrechtelijk erkenning als de Zuster van Maria.⁴⁴

In 1879 werd in de Deberiotstraat een huis gekocht recht tegenover het klooster, aan de kant van het huidige plangebied. Dit gebouw wordt omgevormd tot verschillende klaslokalen en zal dienst doen als het eerste officiële schoolgebouw van het Sancta Maria Instituut. De komende 140 jaar worden meerdere aanpalende huizen aangekocht, verbouwd, afgebroken en omgevormd tot het wel erkende instituut dat vandaag een basisschool, ASO en TSO huisvestigd.⁴⁵

Burgerhuizen en handelspanen uit het interbellum

De noordzijde van het plangebied wordt gekenmerkt met verschillende woon- en handelspanen uit de Tiensestraat, gebouwd tussen 1914 en 1923 (Figuur 12).⁴⁶ Het winkel/woonhuis op de hoek met de Deberiotstraat werd in de loop van de 20st eeuw meegenomen in het complex van het Sancta Maria Instituut (rechtsonder op Figuur 12). De oorspronkelijke bebouwing aan de Tiensestraat gaat zeker terug tot de 15de eeuw en kende sindsdien een sterk handelskarakter.⁴⁷

⁴¹ ZUSTER ROMANA 2021

⁴² ENGELEN & MARX 1994

⁴³ ZUSTER ROMANA 2021

⁴⁴ ENGELEN & MARX 1994

⁴⁵ ENGELEN & MARX 1994; ZUSTER ROMANA 2021

⁴⁶ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021, ID206538; ID206539; ID206540; ID206541

⁴⁷ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021, ID1042

Figuur 12: Zicht op de vroeg 20ste-eeuwse bebouwing in de Tienestraat⁴⁸

Kapel der Conventuelen

Ter vervanging van een kleinere kapel en twee burgerhuizen wordt in 1885 en 1886 de neogotische Kapel der Conventuelen gebouwd, grenzend aan de zuidoostzijde van het plangebied. De éénbeukige kruiskerk was oorspronkelijk verbonden met een Dominicaans klooster. Dit werd echter eind jaren '60 afgebroken en vervangen door nieuwbouw. De kapel, dat grotendeels ingesloten lag tussen de aanpalende bebouwing heeft waarschijnlijk nooit bezit gehad binnen het plangebied.⁴⁹

⁴⁸ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021, ID206538; ID206539; ID206540; ID206541

⁴⁹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2021, ID206544

2.2.3 Cartografische bronnen

Kaart van Jacob van Deventer (1550-1565)

De oudste bruikbare cartografische bron voor het onderzoeksgebied is de kaart van Jacob van Deventer uit 1550-1565. Op deze kaart maakt het onderzoeksterrein grotendeels deel uit van de achtererven van aaneengesloten lintbebouwing langs de Deberiotstraat. Details over deze bebouwing worden niet op de kaart weergegeven. Het gaat om typische stadsbebouwing met ruime achtererven en stadstuinen. (Plan 11).⁵⁰

Kaart van Johannes Blaeu (1652)

Op de kaart van Johannes Blaeu uit 1652 is een duidelijkere percelering van de achtererven af te lezen. Vermoedelijk maakt het plangebied op dat moment deel uit van de meest westelijke percelen binnen dit woonblok. Hieraan grenzen zo'n zes tot acht verschillende woonhuizen. De achterzijde van twee huizen aan de huidige Deberiotstraat ligt gedeeltelijk binnen het plangebied. (Plan 12).⁵¹

Ferraris (1771-1778)

Op de Ferrariskaart⁵² (Plan 12) is een gelijkaardige situatie te zien als op voorgaande kaarten. Ook aan de zuidwestzijde van het plangebied is een gedeelte van een achterhuis binnen het plangebied gekarteerd. Ter hoogte van de stadspoort is duidelijk de voormalige Sint-Michielskerk te zien.

Kadasterplan (1813)

Op het kadasterplan uit 1813 (Plan 14) is een duidelijke afbakening van de bebouwing en percelering gekarteerd. In tegenstelling tot wat er op de kaart van Joannes Blaeu te zien was (Plan 12) is op dit kadasterplan duidelijk een deel van het achterhuis van één van de gebouwen aan de huidige Tiensestraat, voorafgaand aan de huidige 20ste eeuwse bebouwing gekarteerd. Specifiek gaat het om het zuidwest uiteinde van perceel 1032. Verder maakt het plangebied deel uit van percelen 1032, 1035, 1037 en 1043. Dit zijn achterliggende percelen die, zoals op voorgaande kaarten duidelijk te zien was, verschillende achtererven van de bebouwing aan de straatkant betreffen. De bebouwing aan de zuidwestzijde van het plangebied bevindt zich op perceel 1045. Opvallend is dat ter hoogte van perceel 1043 aan de straatkant geen bebouwing is gekarteerd, in tegenstelling tot voorgaande kaarten. Mogelijk is deze kaart net in een verbouwingsfase van deze gebouwen opgemaakt. Zonder verder archiefonderzoek is momenteel geen duidelijke verklaring te geven.⁵³

Kaart van Jobard (1825-1826)

De kaart van Jobard uit 1825-1826 (Plan 15) toont een gedetailleerd beeld van de invulling van de achtererven binnen het plangebied. Ter hoogte van het meest oostelijke perceel is namelijk een boomgaard gekarteerd. Hier net ten zuiden van bevindt zich een perceel met tuinbouw. De percelering komt volledig overeen met voorgaande kadasterplan uit 1813.⁵⁴

⁵⁰ CARTESIUS 2021

⁵¹ CARTESIUS 2021

⁵² KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2020

⁵³ Kaart aangeleverd door stadsarcheologe Lisa Van Ransbeeck

⁵⁴ CARTESIUS 2021

Plan 11: Plangebied op de kaart van Jacob van Deventer (1550-1565: Rouselberch, ter Banck, Hever, Parck) (analoog; 1:10000; 12.03.2021)⁵⁵

⁵⁵ CARTESIUS 2021

 <p>ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Leuven, Charles Deberiotstraat 1-3</p> <p>Plangebied op de kaart van Johannes Blaeu (1652)</p>	<p>Projectnummer BAAC 2021-0357</p> <p>Projectcode bureauonderzoek 2021B191</p>	<p>Datum: 15-3-2021</p> <p>Schaal: 1:1000</p>	<p>Legende</p> <p> Plangebied</p>	
	<p>BAAC</p>				

Plan 12: Plangebied op de kaart van Johannes Blaeu (1652) (analoog; 1:7681; 16.02.2021)⁵⁶

⁵⁶ CARTESIUS 2021

 <p>ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Leuven, Charles Deberiotstraat 1-3</p>	
	<p>Plangebied op de Ferriskaart (1777)</p>	
	<p>Projectnummer BAAC 2021-0357 Projectcode bureauonderzoek 2021B191</p>	
	<p>Datum: 12-3-2021 Schaal: 1:1000</p>	
	<p>Legende Plangebied</p>	

Plan 13: Plangebied op de Ferriskaart⁵⁷ (analoog; 1:25.000; 12.03.2021)

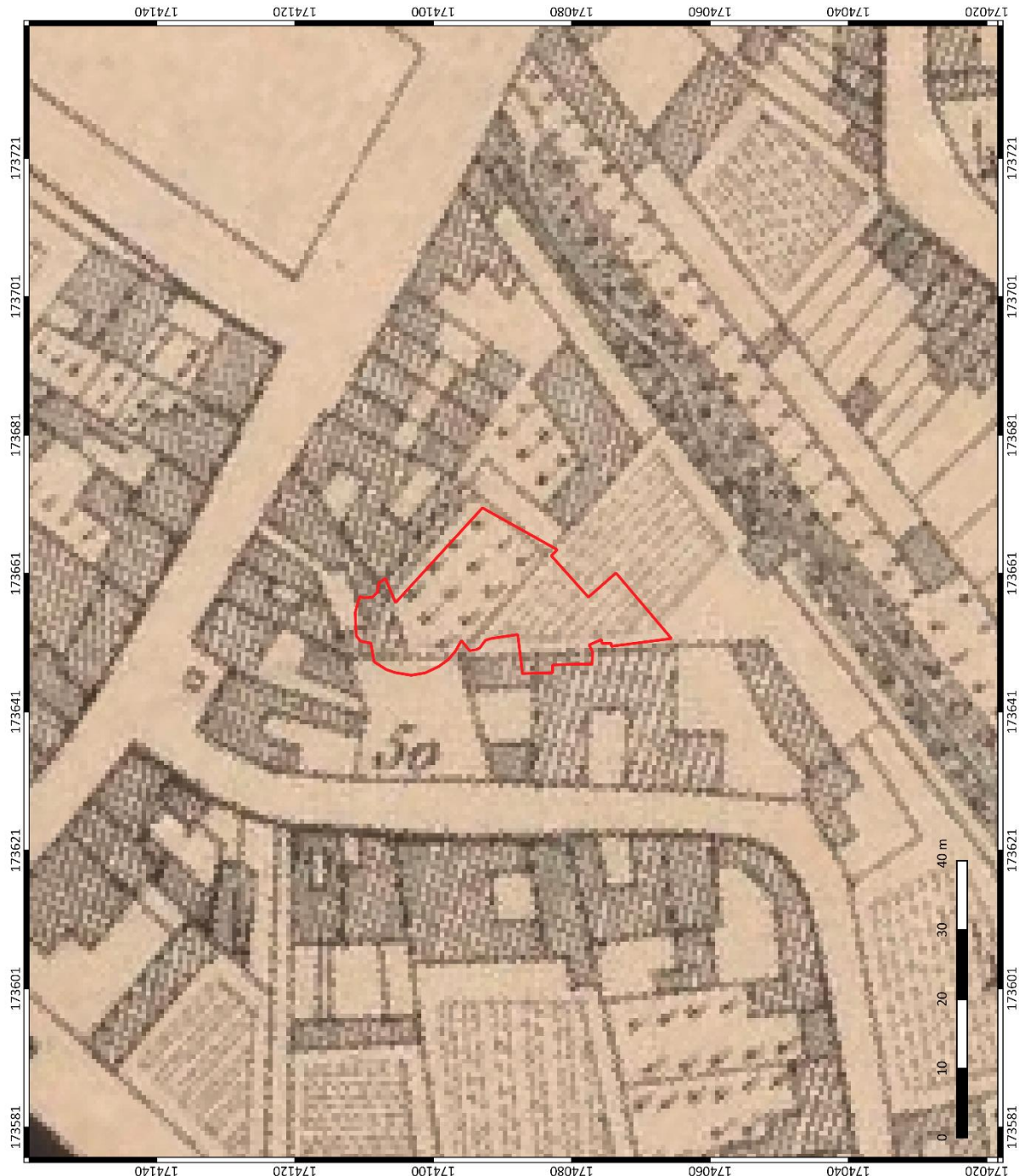
⁵⁷ GEOPUNT 2021

 <p>ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Leuven, Charles Deberiotstraat 1-3</p> <p>Plangebied op het kadasterplan van 1813</p>	<p>Projectnummer BAAC 2021-0357</p> <p>Projectcode bureauonderzoek 2021B191</p>	<p>Datum: 12-3-2021</p> <p>Schaal: 1:500</p>	<p>Legende</p> <p> Plangebied</p>	

Plan 14: Plangebied op het kadasterplan uit 1813 (analoog; schaal onbekend; 11.03.2021)⁵⁸

⁵⁸ Plan aangeleverd door stadsarcheologe Lisa Van Ransbeeck

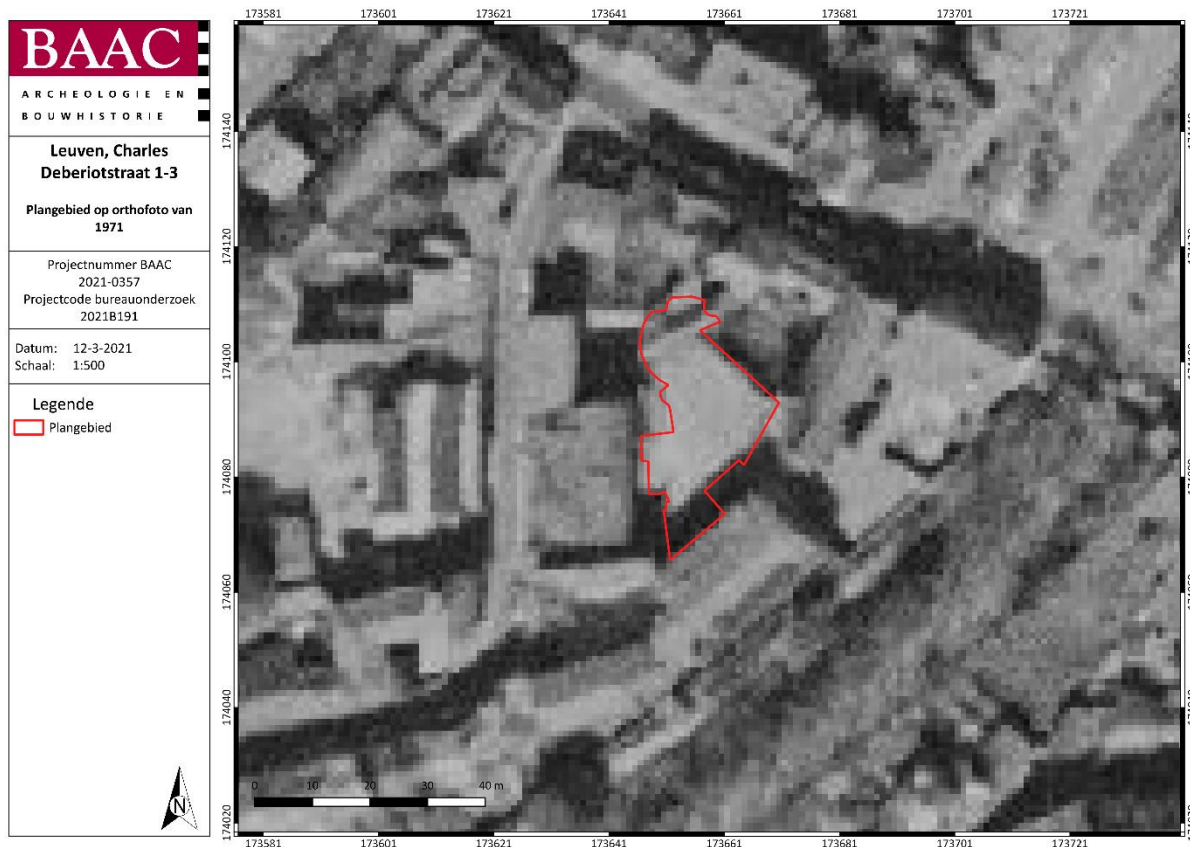
<p>ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Leuven, Charles Deberiotstraat 1-3</p> <p>Plangebied op de kaart van Jobard (1825)</p>	<p>Projectnummer BAAC 2021-0357</p> <p>Projectcode bureauonderzoek 2021B191</p>	<p>Datum: 12-3-2021</p> <p>Schaal: 1:500</p>	<p>Legende</p> <p> Plangebied</p>	

Plan 15: op de kaart van Jobard (1825-1826) (analoog; 1:4950; 16.02.2021)⁵⁹

⁵⁹ CARTESIUS 2021

2.2.4 Orthofotografische bronnen

Op de orthografische bronnen vanaf de jaren '70 zijn er geen structurele veranderingen op te merken (Plan 16). Ter hoogte van de noordwestzijde van het plangebied is zoals op het historisch kaartmateriaal bebouwing te zien. Vermoedelijk gaat het hier om bebouwing uit de jaren '60 die reeds in 2008 werd afgebroken in functie van de aanleg van de ondergrondse tunnel (zie hoofdstuk 1.4.2 *Gekende verstoringen*). Verder komt de situatie nagenoeg overeen met de toestand van vandaag (Plan 3).

Plan 16: Plangebied weergegeven op de orthofoto uit 1971⁶⁰ (digitaal; 1:1; 12.03.2021)

⁶⁰ AGIV 2021c

2.2.5 Archeologisch kader

Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt een inschatting maken over het archeologisch potentieel van het plangebied. Voor het plangebied zelf aan de Charles Deberiotstraat zijn geen archeologische waarden gekend (Plan 17).⁶¹ Rondom het projectgebied zijn de volgende meldingen gekend (Tabel 1):

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.⁶²

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
ID 162522	JEZUÏTENCOLLEGE / ERFGOEDONDERZOEK / 16E EEUWSE MEDAILLE SINT JOB
ID 1999	BURGEMEESTER A. SMETSPLEIN / ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING (2007), KAARTSTUDIE / <ul style="list-style-type: none"> - MIDDELEEUWSE POTTENBAKKERIJ - COLLEGE DE BAY VOOR THEOLOGIESTUDENTEN UIT DE 17DE EEUW - KAZERNE DE BAY UIT DE 18DE EEUW
ID 150565	SINT-DONATIUSPARK II / EVALUEREND TERREINONDERZOEK (1997-1998), TOEVALSVONDSTEN / <ul style="list-style-type: none"> - BAKSTENEN (FUNDERINGS)MUUR HAAKS OP OMWALLING - WATERPUT - 18DE EEUWS KLOOSTER EN KERK
ID 161701	REstant OUDSTE RINGMUUR / ERGOEDONDERZOEK, KAARTSTUDIE / MIDDELEEUWSE OMWALLING
ID 150522	SINT-DONATIUSPARK I / TOEVALSVONDST / VONDST LOSSE MUNT ST-DONATIUSPARK UIT DE LATE MIDDELEEUWEN
ID 832	IERS COLLEGE / KAARTSTUDIE ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING (2003) / 17 ^{DE} EEUWS COLLEGE VAN IERSE MINDERBROEDERS
ID 150676	SINT-PIETERSCOLLEGE / TOEVALSVONDSTEN, KAARTSTUDIE / REFUGEHUIS BIJ ABDIJ OP DE PLAATS VAN HET COLLEGE
ID 3427	KLOOSTER VAN DE PREDIKHEREN / BOUWARCHEOLOGISCHE ONDEROZEK, HISTORISCHE STUDIE, KAARTSTUDIE, ERFGOEDONDERZOEK, EVALUEREND TERREINONDERZOEK (1994)/ TWEEDE KASTEEL VEN DE HERTOGEN VAN BRABANT (CA. 1000). LATER OVERBOUWD DOOR HET KLOOSTER EN DE SINT-PIETERSKAPEL (CA. 1224-1324).

⁶¹ CAI 2021

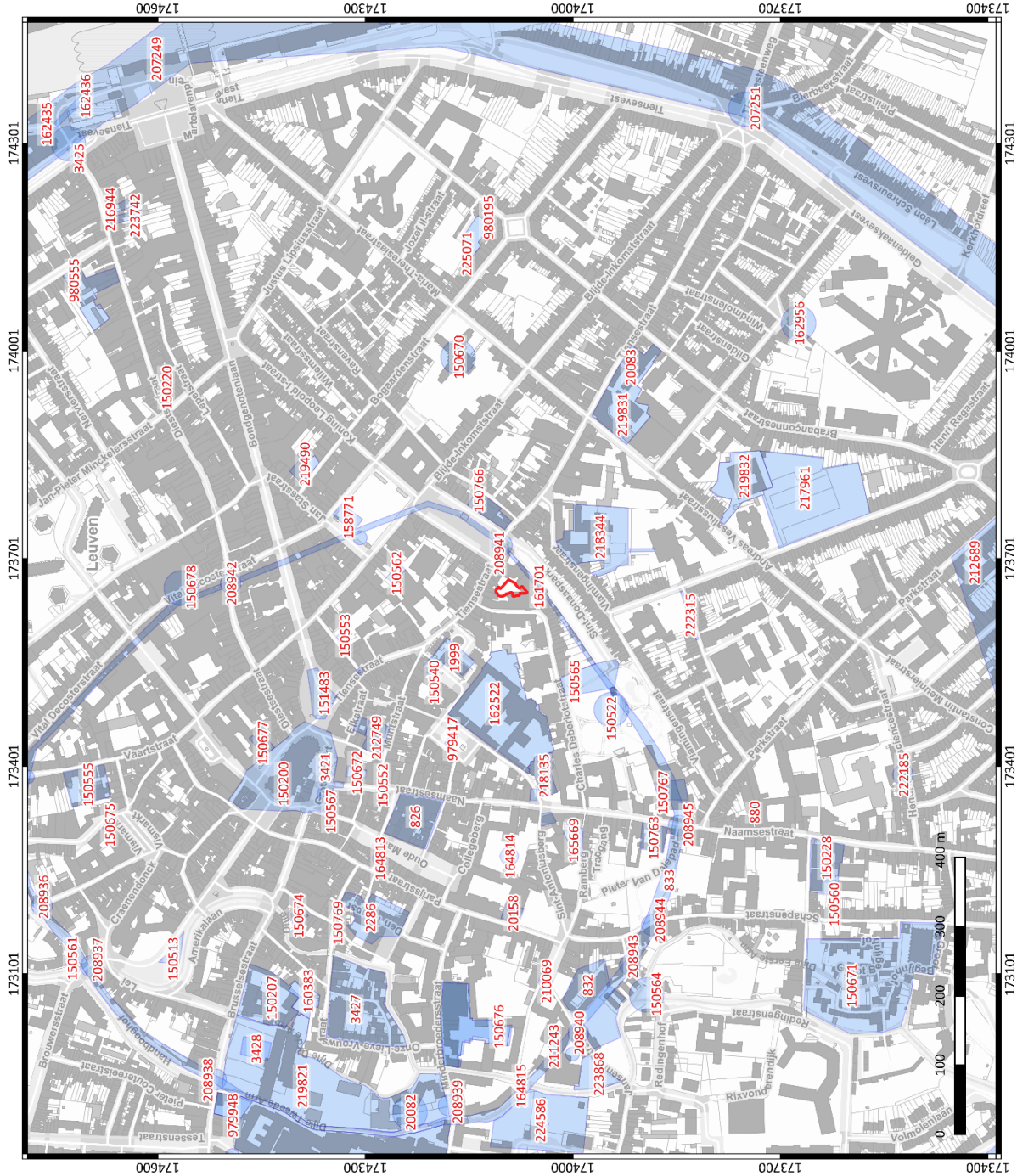
⁶² CAI 2021

ID 2286	BARBARAHOF / ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING 2007 / LOSSE VONDSTEN UIT DE ROMEINSE PERIODE. BEWONING EN VERDEDIGINGSWERKEN (GRACHT) UIT DE VOLLE MIDDELEEUWEN
ID 826	LAKKENHALLE / UNIVERSITEIT / KAARTSTUDIE, ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING (2003) / GEBOUW MET FUNDERING IN IJZERTIJD UIT DE LATE MIDDELEEUWEN. RESTANTEN VAN DE LAKENHALLE

Op het Burgemeester A. Smetsplein werd in 2007 een archeologische opgraving uitgevoerd (**CAI 1999**). Uit deze opgraving bleek dat het terrein in de late 12de eeuw/13de eeuw werd opgehoogd, waarschijnlijk om het terrein bouwrijp te maken. Er zijn uit deze periode geen bewoningsporen gevonden. In de 14de eeuw/15de eeuw werd het terrein nogmaals opgehoogd. Uit deze periode kwamen twee sporen: één paalkuil en een restant van een pottenbakkersoven met aansluitende werkkuil. Van het College de Bay voor theologiestudenten uit de 17de eeuw en de Kazerne de Bay uit de 18de eeuw werden ook indicatoren teruggevonden.

Tijdens evaluerend terreinonderzoek in het Sint-Donatiuspark (**CAI 150565**) werd een bakstenen (funderings)muur gevonden deze bleek echter niet in het verlengde van stadsmuur te liggen. Het bouwsel is ongeveer 1,2 m breed. Deze muurrest is gelegen achter de eerste stadsmuur, aan de stadszijde werd een waterput aangetroffen die behoorde tot het Sint-Donatiuscollege. In de 18de eeuw werd hier een klooster met een kerk opgericht.

CAI 161701 is een kaartstudie dat de eerste stadswal aanduidt. Deze wal verliep bijna cirkelvormig rond het middelpunt van de 12de -eeuwse stad. Hij was 2750 m lang en ongeveer 1,7 m breed. De wal telde 31 waltorens, half rond uitgebouwd aan de veldzijde, half vierkantig aan de stadszijde. Op de invalswegen waren de poorten ingeplant, elf in totaal. Opgetrokken uit lichtgrijze tot lichtgele bouwsteen.

<p>BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Leuven, Charles Deberiotstraat 1-3</p> <p>Plangebied op de CAI-kaart</p>
	<p>Projectnummer BAAC 2021-0357</p> <p>Projectcode bureauonderzoek 2021B191</p>
<p>Datum: 15-3-2021</p> <p>Schaal: 1:5000</p>	
<p>Legende</p> <p> Plangebied</p> <p> CAI</p>	

Plan 17: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart⁶³ (digitaal; 1:1; 15.03.2021)

⁶³ CAI 2021

Ander archeologisch onderzoek in de regio

In de nabije omgeving van het plangebied heeft wel heel wat voorgaand archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Hieronder een overzicht van de meest relevante onderzoeken.

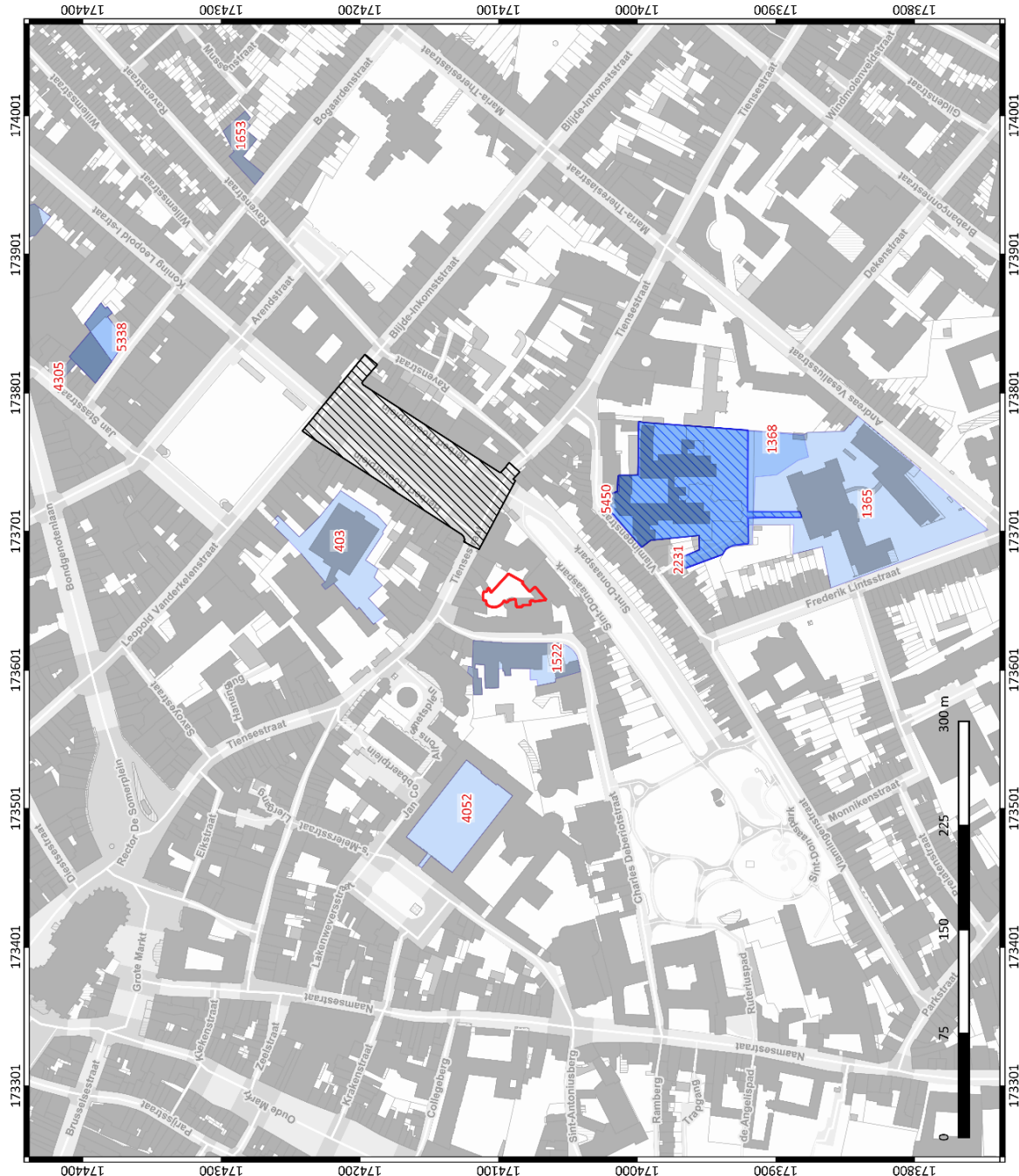
Tabel 2: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio

AN(BS)/N/EV ID	TOPONIEM	ONDERZOEK	ADVIES
AN 4052	LEUVEN PAUSCOLLEGE	BOZ	GEEN VERVOLG
AN 403	LEUVEN DE VALK III	BOZ	GEEN VERVOLG
AN 1365	LEUVEN FREDERIK LINTSTRAAT KINDERKRIBBE	BOZ	GEEN VERVOLG
AN 1522	LEUVEN LEUVEN DEBERIOTSTRAAT 8-14	BOZ	GEEN VERVOLG
AN 1368 + N 5450 + AN 2231	LEUVEN VLAMINGENSTRAAT	BOZ/PP	WERFBEGELEIDING
EV 385	LEUVEN LEUVEN BOOGHUYS	DO	NVT
EV (niet gepubliceerd)	LEUVEN H. HOOVERPLEIN	DO	NVT

In verschillende archeologienota's uit de buurt wordt uitgegaan dat de bodem reeds verstoord is door eerder uitgevoerde werken of de werken zijn oppervlakkig en daarom moet er geen verder onderzoek worden uitgevoerd.

Aan de hand van **AN 1368**, **AN 2231** en **N 5450** werd er ter hoogte van de Vlamingenstraat een werfbegeleiding uitgevoerd (**EV 385**). Dit was op ca. 100 m ten zuiden van het plangebied. De sporen die werden aangetroffen konden gelinkt worden aan een toenmalig klooster op deze locatie.

Een werfbegeleiding aan het H. Hooverplein (**nog niet gepubliceerd EV**), ter hoogte van de voormalige stadsomwalling en stadspoort op zo'n 30 m van het plangebied, toonde aan dat, ondanks de verstoring door verharding en leidingen, het archeologisch bodemniveau dicht bij het oppervlak bewaard is gebleven.

<p>BAAC ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Leuven, Charles Deberiotstraat 1-3 Plangebied op GRB Overzicht locaties voorgaand archeologisch onderzoek</p>
	<p>Projectnummer BAAC 2021-0357 Projectcode bureauonderzoek 2021B191</p>
<p>Datum: 15-3-2021 Schaal: 1:2500</p>	<p>Legende</p> <ul style="list-style-type: none"> Plangebied Voorgaand archeologisch onderzoek Archeologienota's Eindverslag Nog niet gepubliceerd eindverslag

Plan 18: Plangebied op het GRB⁶⁴ met overzicht van voorgaand archeologisch onderzoek in de nabije omgeving⁶⁵ (digitaal; 1:1; 15.03.2021).

⁶⁴ AGIV 2021b

⁶⁵ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2021b

2.3 Synthese onderzoeksresultaten

2.3.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Uit de resultaten van het bureauonderzoek valt af te leiden dat het plangebied al van in de 12de eeuw deel uitmaakt van de ommuurde stad. In deze periode had het plangebied waarschijnlijk een defensief en militaire karakter omdat het vlak achter de omwalling gelegen was. Op de historische kaarten is te zien dat het plangebied in het midden van de 16de eeuw al bebouwd is en is vanaf die periode altijd bebouwd geweest.

Het plangebied is gelegen in de historische stadskern van Leuven. In de binnenstad zijn aanwijzingen voor menselijke aanwezigheid vanaf de metaaltijden.

2.3.2 Archeologische verwachting

In de volgende paragraaf worden de resultaten van het bureauonderzoek gesynthetiseerd tot een concrete archeologische verwachting voor het onderzoeksterrein. Deze resultaten hebben uiteraard in eerste instantie betrekking op de bouwhistoriek van het onderzoeksterrein. Het bureauonderzoek bracht volgende relevante elementen aan het licht:

- Het terrein ligt net binnen de eerste stadsomwalling van Leuven. Deze stadsomwalling zou gebouwd zijn gedurende de 12de eeuw. De ligging van het terrein brengt een bijzonder hoge algemene verwachting op bewoningssporen vanaf de volle middeleeuwen met zich mee. De aanwijzingen voor relevante archeologische vindplaatsen ouder dan de volle middeleeuwen zijn opvallend minder talrijk. Mogelijks is dit verstoord of vernietigd door menselijke ingrepen in de bodem.
- Tot in de vroege 15de eeuw kende de omgeving echter een militair karakter – gelegen binnen de bufferzone achter de omwalling – en was het vermoedelijk niet bebouwd.
- De oudere cartografische bronnen tonen aan dat het onderzoeksterrein in de 16de eeuw bebouwd was met lintbebouwing langs de Deberiotstraat. Hoe deze bebouwing precies ingericht was, is momenteel niet geweten, maar werd voornamelijk gedomineerd door woonhuizen en handelspanden. Het plangebied maakte toen grotendeels deel uit van de achtererven van de bebouwing, mogelijk bestaande uit onder andere een boomgaard en tuinbouw. Dergelijke achtererven kunnen mogelijk interessante afvalcontexten huishouden, zoals beer- en waterputten, waaruit veel archeologische informatie kan gehaald worden.
- Eind 19de eeuw verwerven de Zuster van Maria een gebouw in de buurt van het plangebied. Dat is de aanzet van de ontwikkeling van het huidige Sancta Maria Instituut.

De resultaten van het bureauonderzoek wijzen op een hoog algemeen potentieel voor de aanwezigheid van bewoningssporen en andere sporen van menselijke activiteit (ambachtelijke activiteiten, economische activiteiten, verdedigingswerken,...). Uit de cartografische bronnen blijkt dat het onderzoeksterrein zeker vanaf het midden van de 16de eeuw continu bewoond en bebouwd was. Voor die periode was het onderzoeksgebied in gebruik als achterland.

Op basis van de gekende verstoringen wordt verwacht dat ter hoogte van de ondergrondse tunnel en aanpalende buitenruimtes het oorspronkelijk bodemarchief reeds zwaar verstoord is en de kans op archeologie een stuk kleiner is. Ter hoogte van de rest van het plangebied is verharding aanwezig. Het wordt echter mogelijk geacht dat, zoals werd aangetoond bij een archeologische werfbegeleiding ten noordoosten van het plangebied, dat net onder de verharding archeologisch relevante bodemlagen aanwezig kunnen zijn.

2.3.3 Synthesepan

 <p>ARCHEOLOGIE EN BOUWHISTORIE</p>	<p>Leuven, Charles Deberiotstraat 1-3</p>
	<p>Synthesepan</p>
<p>Projectnummer BAAC 2021-0357</p>	
<p>Projectcode bureauonderzoek 2021B191</p>	
<p>Datum: 15-3-2021 Schaal: 1:250</p>	
<p>Legende</p>	
<p> Plangebied</p>	<p> Geplande werken</p>
<p> Speelplaats</p>	<p> Ondergrondse fietsen- stalling</p>
<p> Riolering</p>	<p> Gekende versterking</p>
<p> Ondergrondse tunnel en buitenruimtes</p>	

Plan 19: Synthesepan met weergave van de historische bebouwing op het kadasterplan van 1813, de gekende diepgaande versterking en de geplande werken (digitaal; 1:1; 15.03.2021)

2.4 Besluit

2.4.1 Potentieel op kennisvermeerdering

Naast het inschatten van de archeologische verwachting is het belangrijk om het potentieel op kennisvermeerdering nader te bekijken. Dit wil zeggen dat geanalyseerd wordt in welke mate het uit te voeren onderzoek kan bijdragen tot concrete kenniswinst.

De archeologische verwachting gaf aan dat het onderzoeksterrein een hoog potentieel heeft voor de aanwezigheid van relevante archeologische sites en ensembles (sporen van stedelijke bewoning en activiteit vanaf de volle middeleeuwen, maar mogelijk ook vroeger). Op basis van de gekende verstoringen kon echter aangetoond worden dat ter hoogte van de ondergrondse tunnel en aanpalende buitenruimtes het oorspronkelijk bodemarchief reeds zwaar verstoord is tot een diepte van zo'n 2,80 m. Daar waar slechts verharding aanwezig is van de huidige speelplaats wordt het mogelijk geacht dat het archeologisch relevante bodemniveau vrij oppervlakkig bewaard is gebleven.

De uitvoering van de geplande werken vormen daarom een potentiële bedreiging voor het archeologisch erfgoed. Concreet zal de aanleg van de ondergrondse fietsenstalling, met een diepte van meer dan 3,90 m, de voornaamste bedreiging vormen. Daarbij wordt het ook mogelijk geacht dat de aanleg van de nieuwe speelplaats en bijhorende riolering het potentieel oppervlakkig bewaarde archeologisch bodemniveau kan schaden.

Er kan geconcludeerd worden dat ter hoogte van de ondergrondse tunnel en bijhorende buitenruimtes geen potentieel op kennisvermeerdering is. Van de rest van het plangebied wordt het potentieel op kennisvermeerdering hoog geacht, maar er kan niet met zekerheid de aanwezigheid van een archeologische site bevestigd worden.

2.4.2 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Op basis van het uitgevoerde archeologisch vooronderzoek kunnen er twee afwegingen gemaakt worden. Enerzijds dient er geen vervolgonderzoek plaats te vinden, daar waar bij de aanleg van de ondergrondse tunnel en aanpalende buitenruimtes het bodemarchief zwaar verstoord is. Hier wordt namelijk geen potentieel op kennisvermeerdering verwacht en de geplande werken vormen hier geen bedreiging voor het archeologisch erfgoed.

Anderzijds kon ter hoogte van de rest van het plangebied niet voldoende informatie vergaard worden over de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Het kennispotentieel kon onvoldoende bepaald worden. Op basis van de beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek⁶⁶ is verder vooronderzoek hier wel aangewezen.

⁶⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020 fig.3

2.4.3 Keuze onderzoeksmethode

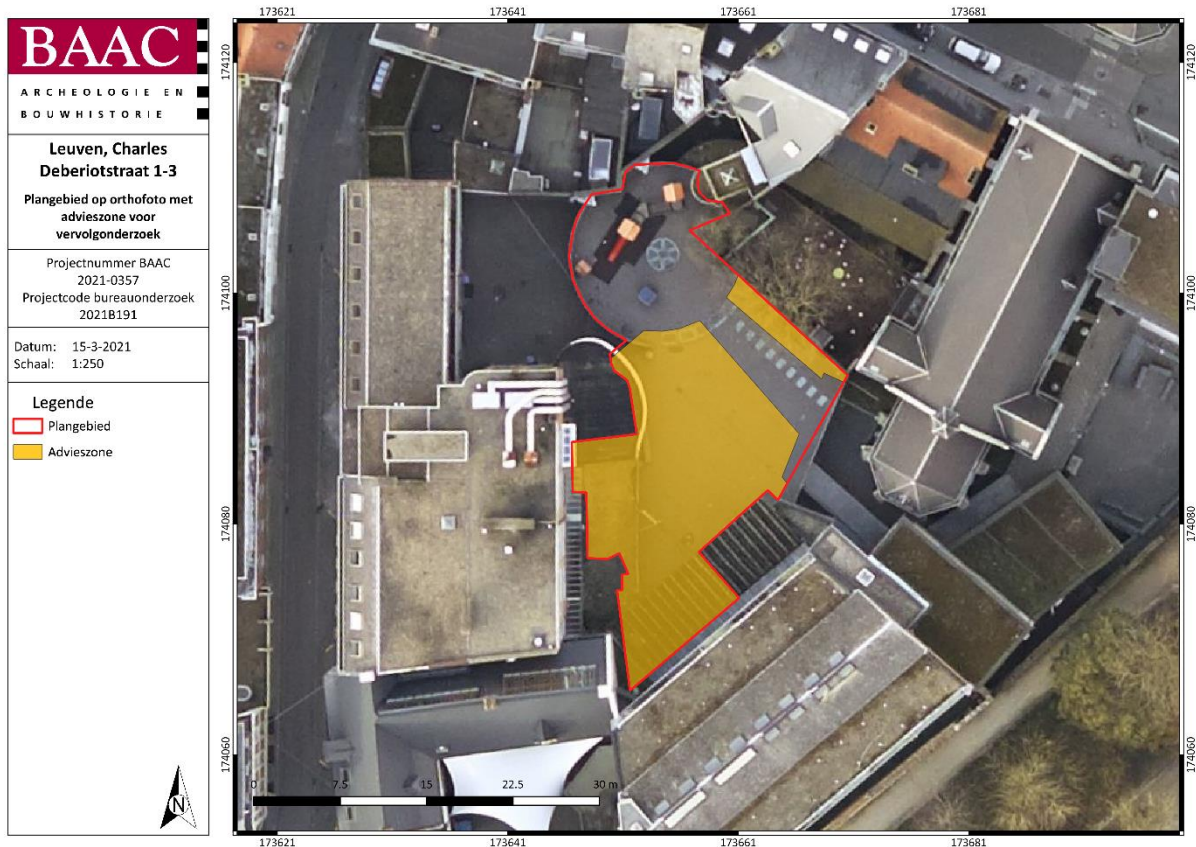
Tabel 3: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode

METHODE	MOGELIJK	NUTTIG	SCHADELIJK	NOODZAKELIJK	MOTIVATIE
GEOFYSISCH ONDERZOEK	NEE	NEE	NEE	NEE	GEZIEN HET FEIT DAT HET PLANGEBIED VOLLEDIG VERHARD IS KAN DERGELIJK ONDERZOEK NIET UITGEVOERD WORDEN.
VELDKARTERING	NEE	NEE	NEE	NEE	HET TERREIN IS MOMENTEEL VERHARD. OOK NA DE SLOOP WORDT DIT NIET NUTTIG GEACHT.
LANDSCHAPPELIJK BODEMONDERZOEK	NEE	NEE	NEE	NEE	HET PLANGEBIED BEVINDT ZICH IN EEN ONBEPAALD BODEMTYPE BINNEN VERSTEDELIJKT GEBIED. DIT VOORSPELT EEN COMPLEXE STRATIGRAFIE MET DE MOGELIJKE AANWEZIGHEID VAN HARDE STRUCTUREN HETGEEN DE WERKEN EN DAARMEE DE EFFICIËNTIE VAN DEZE METHODE TENIET DOEN.
VERKENNEND/WAARDEREND BOORONDERZOEK	NEE	MSS	NEE	MSS	INDIEN HET UITVOEREN VAN HET PROEFPUTTENONDERZOEK BLIJK GEEFT VAN EEN ONDERLIGGENDE INTACTE BODEM MET POTENTIEEL OP STEENTIJD IS DERGELIJK ONDERZOEK WENSELIJK
PROEFPUTTEN-ONDERZOEK STEENTIJD	NEE	MSS	NEE	MSS	INDIEN HET PROEFPUTTENONDERZOEK WIJST OP EEN INTACTE BODEM EN HET ARCHEOLOGISCHE BOORONDERZOEK LITHISCH ARTEFACTEN AAN HET LICHT BRENGT, KUNNEN PROEFPUTTEN NOODZAKELIJK ZIJN OM HET PREHISTORISCHE POTENTIEEL VERDER IN TE SCHATTEN
PROEFSLEUVEN/PROEFPUTTEN ONDERZOEK	JA	JA	NEE	JA	PROEFPUTTEN ZIJN DE MEEST GESCHIKTE METHODE OM DE OPENSTAANDE ONDERZOEKSVRAGEN TE BEANTWOORDEN EN DE AANWEZIGHEID VAN EEN ARCHEOLOGISCHE SITE TE BEPALEN. DAARENBOVEN WORDT DE OPPERVLAKTE VAN DE INGEPEN BEPERKT GEHOUDEN OM OVERBODIGE SCHADE AAN HET ERFGOED TE VOORKOMEN

In eerste instantie is er een proefputtenonderzoek noodzakelijk. Hierbij kan vastgesteld worden in hoeverre de archeologische waarden overeenstemmen met de verwachtingen uit het bureauonderzoek. Tijdens dergelijk onderzoek is het van belang dat slechts een beperkt deel van het onderzoeksterrein onderzocht wordt. Zo wordt het resultaat van het onderzoek bereikt met een minimum aan destructie van het archeologische erfgoed.

2.4.4 Afbakening onderzoeksterrein

Daar waar de geplande werken een bedreiging vormen voor het potentieel bodemarchief is er nood aan verder onderzoek. Concreet is dit ter hoogte van de geplande fietsenstalling en daar waar het bodemarchief niet verstoord is bij de aanleg van de ondergrondse tunnel en aanpalende buitenruimtes. Er wordt volgens deze redenering een advieszone afgebakend van zo'n 360 m².

Plan 20: Plangebied met afbakening van de zone voor vervolgonderzoek (digitaal; 1:1; 15.03.2021)

3 Samenvatting

Naar aanleiding van een omgevingsvergunningsaanvraag in het kader van stedenbouwkundige handelingen voor het bouwen een ondergrondse fietsenstalling en de heraanleg van de speelplaats aan de Charles Deberiotstraat 1-3 te Leuven, heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgesteld. Er werd enkel een bureauonderzoek uitgevoerd.

Het doel van de archeologienota was het inschatten van het archeologische potentieel van het plangebied en het opstellen van een programma van maatregelen voor een (eventueel) vervolgonderzoek. Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, stelt BAAC Vlaanderen bvba vast dat tot op heden onvoldoende informatie gegenereerd is om de mogelijke aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen een deel van de geplande ingrepen afdoende te staven. Een zone van zo'n 215 m² blijkt bij de aanleg van een ondergrondse tunnel met buitenruimtes zwaar verstoord te zijn tot zo'n 2,80 m onder het maaiveld. De geplande werken vormen hier geen bedreiging voor het potentieel archeologisch bodemarchief.

Voor de rest van het plangebied is er een hoge archeologische verwachting voor bewoningsporen en andere sporen van menselijk activiteit vanaf de middeleeuwen, maar ook de aanwezigheid van sporen uit vroegere perioden kan niet uitgesloten worden. Het plangebied bevindt zich in de historische stadskern van Leuven, binnen de oudste stadsomwalling en op korte afstand hiervan.

Verder onderzoek wordt geadviseerd voor een zone van zo'n 360 m². Om het archeologisch potentieel en het bodemprofiel vast te stellen wordt in eerste instantie een proefputtenonderzoek geadviseerd. Dit onderzoek heeft als doel een gedegen inschatting te kunnen maken van de bestaande verstoringen en van het archeologisch potentieel van het plangebied. Het potentieel vervolgtraject na dit proefputtenonderzoek wordt beschreven in het programma van maatregelen.

4 Lijsten

4.1 Figurenlijst

Figuur 1: Afgravingen in functie van de aanleg van de tunnel en aanpalende buitenruimte in 2008.	6
Figuur 2: Huidige toestand tunnel en buitenruimtes. Het noorden is rechts gelegen. De toegang tot de geplande fietsenstalling wordt voorzien ter hoogte van de rode pijl.....	7
Figuur 3: Bebouwing binnen het plangebied voor de sloop in 2008	7
Figuur 4: overzicht van de ondergrondse verdieping van de toekomstige inrichting van de fietsenstalling.....	10
Figuur 5: overzicht van de gelijkvloerse verdieping van de toekomstige inrichting van de speelplaats	11
Figuur 6: Toekomstige inrichting van de speelplaats.....	12
Figuur 7: Doorsnede A-A van de toekomstige inplanting	13
Figuur 8: Doorsnede B-B van de toekomstige inplanting.....	14
Figuur 9: Hoogteverloop terrein	20
Figuur 10: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied	25
Figuur 11: Eerste stadsomwalling van Leuven op de kaart van Jacob van Deventer (1550-1565). Rode kader ter aanduiding van het plangebied. Het noorden bevindt zich bovenaan.	30
Figuur 12: Zicht op de vroeg 20 ^{ste} -eeuwse bebouwing in de Tiensestraat	32

4.2 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal; 1:10.000; 12.03.2021)	2
Plan 2: Plangebied op kadastrale kaart (GRB) (digitaal; 1:250; 12.03.2021)	3
Plan 3: Plangebied op de meest recente orthofoto (digitaal; 1:1; 12.03.2021).....	5
Plan 4: Plangebied op het GRB met overzicht van de gekende verstorings (digitaal; 1:1; 12.03.2021).	8
Plan 5: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting van de fietsenstalling en speelplaats op orthofoto(digitaal; 1:1; 17.02.2021)	9
Plan 6: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) met waterwegen (digitaal; 1:1; 15.03.2021)	19
Plan 7: Plangebied en hoogteverloop op het DHM (digitaal; 1:1; 15.03.2021)	20
Plan 8: Plangebied op de tertiairgeologische kaart (digitaal; 1:50.000; 15.03.2021)	22
Plan 9: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000 (digitaal; 1:50.000; 15.03.2021)	23
Plan 10: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen (digitaal; 1:20.000; 16.02.2021).....	26
Plan 11: Plangebied op de kaart van Jacob van Deventer (1550-1565: Rouselberch, ter Banck, Hever, Parck) (analoog; 1:10000; 12.03.2021)	34
Plan 12: Plangebied op de kaart van Johannes Blaeu (1652) (analoog; 1:7681; 16.02.2021)	35
Plan 13: Plangebied op de Ferrariskaart (analoog; 1:25.000; 12.03.2021)	36
Plan 14: Plangebied op het kadastrale plan uit 1813 (analoog; schaal onbekend; 11.03.2021)	37
Plan 15: op de kaart van Jobard (1825-1826) (analoog; 1:4950; 16.02.2021)	38
Plan 16: Plangebied weergegeven op de orthofoto uit 1971 (digitaal; 1:1; 12.03.2021)	39
Plan 17: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart (digitaal; 1:1; 15.03.2021)	42
Plan 18: Plangebied op het GRB met overzicht van voorgaand archeologisch onderzoek in de nabije omgeving (digitaal; 1:1; 15.03.2021).	44
Plan 19: Syntheseplan met weergave van de historische bebouwing op het kadastrale plan van 1813, de gekende diepgaande versterking en de geplande werken (digitaal; 1:1; 15.03.2021)	46
Plan 20: Plangebied met afbakening van de zone voor vervolgonderzoek (digitaal; 1:1; 15.03.2021)	49

4.3 Tabellenlijst

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	40
Tabel 2: (Archeologie)nota's en/of eindverslagen in de regio	43
Tabel 3: Overzicht van de keuze onderzoeksmethode	48

5 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2021a. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0)*, Brussel. Available at: https://www.onroerenderfgoed.be/sites/default/files/2019-03/CGP_V4_geen_TC_20190322.pdf.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2020. Een beslissingsboom voor verplicht archeologisch vooronderzoek. Available at: https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/content/images/stroomschema_stedenbouwku ndig-verkaveling_v7.pdf.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2021b. Loket onroerend erfgoed: archeologienota's en eindverslagen. Available at: <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/goedgekeurd> [Accessed May 24, 2017].
- AGIV, 2021a. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Digitaal Hoogte Model. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2021b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootschalig Referentiebestand (GRB). Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2021c. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1971, Vlaanderen. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2021d. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <https://www.geopunt.be/>.
- AGIV, 2021e. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- DE BRABANDERE, F., 2010. *De Vlaamse gemeentenamen. Verklarend woordenboek*, Brussel.
- VAN BUYTEN, L., 1975. Groei en stagnatie van de stad Leuven (ca. 890-ca. 1750). *Historica Lovaniensia*, 45.
- CAI, 2021. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.
- CARTESIUS, 2021. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.
- DOV VLAANDEREN, 2021a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2021b. Databank Ondergrond Vlaanderen, neogeen/paleogeen (tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2021c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

- ENGELÉN, C. & MARX, M., 1994. *150 jaar Zuster van Maria Leuven*, Leuven.
- GEOPUNT, 2021. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- DE GEYTER, G., 2001. *Toelichting bij de geologische kaart van België, Vlaams gewest, Kaartblad 27-28-36 Proven-IEPER-Ploegsteert*, Brussel.
- GULLENTOPS, F. & WOUTERS, L., 1996. *Delfstoffen in Vlaanderen*, Brussel.
- GYSELING, M., 1960. *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, Belgisch Interuniversitair Centrum voor Neerlandistiek. Available at: <http://bouwstoffen.kantl.be/tw/facsimile/?page=toe>.
- INVENTARIS ONROEREND ERFGOED, 2021. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.
- KEMPENEERS, P., 1983. Hydronymie van het Dijle-en Netebekken. In *Naamkunde, 15de jaargang*. Amsterdam: Instituut voor Naamkunde P.J. Meertensinstituut, p. 8.
- KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2020. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.
- LEMAIRE, R., 1971. *Inventaris van het cultuurbezit in Vlaanderen. Architectuur: Deel 1. Provincie Brabant, Arrondissement Leuven*, Luik.
- DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. *Geomorfologische kaart van België 1:50000.*, Leuven.
- PROVOOST, A., 1982. *Het bodemarchief van Oost-Brabant*, Leuven.
- VAN RANST, E. & SYS, C., 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000). , (April), p.361.
- REYGEL, P., 2012. De Keizersberg van Leuven. Een archeologisch onderzoek naar de zuidelijke toegang, Archeologie 2012. *Recent Archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant*, pp.6–9.
- REYGEL, P. & WESEMAEL, E., 2011. *Prospectie met ingreep in de bodem aan de zuidelijke toegang van de Keizersberg te Leuven (ARON-Rapport 126)*, Sint-Truiden.
- VANDEKERCHOVE, V., 1996. Menselijke resten op de Grote Markt te Leuven. In *Onuitgegeven Archeologische jaarkroniek vlaanderen*.
- VERHOEVEN, M.P.F., 2015. *Een aanvullende archeologische evaluatie en waardering van de Kesselberg (RAAP-rapport 2949)*, Weesp.
- ZUSTER ROMANA, 2021. Het Sancta Mariainstituut: Beknopte geschiedenis. Available at: <http://www.sancta-mariainstituut.be/geschiedenis/geschiedenis.html>.